

Betalningsrapport

2025

Innehållsförteckning

1	Trender på betalningsmarknaden	8
1.1	Svensk betalningsmarknad är nästan helt digital	9
1.2	Småföretagens syn på betalningar	14
1.3	Många småföretag i detaljhandeln har slutat ta emot kontanter	18
1.4	Globala trender på betalningsmarknaden	23
2	Säkerhet, effektivitet och tillgänglighet	28
2.1	Är betalningar i Sverige säkra?	29
2.2	Är betalningar i Sverige effektiva?	38
2.3	Är betalningar i Sverige tillgängliga?	47
3	Riksbankens arbete och rekommendationer	51
3.1	Allmänhetens möjlighet att betala i kris och vid höjd beredskap behöver stärkas	52
3.2	Alla ska kunna betala	56
3.3	Framtidens betalningsinfrastruktur behöver utvecklas	59
3.4	Betalningssystemet RIX behöver kunna hantera framtidens utmaningar	63
3.5	Den digitala eurons framtid påverkar arbetet med e-kronan	67
	Ordlista	69

Betalningsrapport

Betalningsrapporten beskriver och analyserar utvecklingen på betalningsmarknaden under det gångna året. Här redogör vi för Riksbankens bedömningar och policyståndpunkter inom betalningsområdet. Syftet med rapporten är att sprida kunskap samt bidra till debatt och underlätta för utomstående att följa, förstå och utvärdera Riksbankens arbete med betalningar. Mellan åren 2019 och 2022 publicerades rapporten årligen i slutet av året. Från och med 2024 publiceras den istället på våren. Det publicerades ingen Betalningsrapport 2023.

Publicerad 10 mars 2025.

Direktionen fattade beslut om Betalningsrapport 2025 den 4 mars 2024.

Denna rapport är i första hand tänkt att läsas digitalt på riksbank.se.

Riksbankens ansvar för betalningar

Riksbankens mål är att betalningar i Sverige ska vara säkra, effektiva och tillgängliga. Betalningarna ska även fungera under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbanken utgår ifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv och tillhandahåller lösningar samt agerar där det är svårt att uppnå målen utan statlig medverkan.

Riksbankens mandat på betalningsområdet

Enligt [regeringsformen](#) ska Riksbanken främja ett väl fungerande betalningssystem. Enligt [riksbankslagen](#) ska Riksbanken bidra till att hålla det finansiella systemet stabilt och effektivt, inbegripet att allmänheten ska kunna göra betalningar. Riksbanken ska tillhandahålla ett system för avveckling av betalningar, bidra till att det finns tillgång till kontanter i betryggande utsträckning i hela Sverige samt se till att allmänheten kan betala under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbanken får, efter riksdagens medgivande, ge ut digitala betalningsmedel.

Följande målsättningar styr Riksbankens arbete med betalningar

Betalningarna ska vara säkra. Betalningssystemet ska vara stabilt, motståndskraftigt mot störningar i normala tider samt fungera i fredstida kriser och vid höjd beredskap. Det ska vara möjligt att använda flera olika betalsätt så att det går att betala även om störningar inträffar i någon del av betalningssystemet. Skyddet mot bedrägeri ska vara högt. Betalaren och betalningsmottagaren ska vara trygga med att betalningen kommer fram och att de kontanter man tar emot är äkta, samt att identitetsuppgifter och kortuppgifter inte röjs och används av obehöriga.

Betalningarna ska vara effektiva. Samhällets kostnader inklusive energiåtgång för olika betalsätt ska vara låga. Avgifter ska vara transparenta och betalningarna ska vara snabba och smidiga. Det ska även finnas en sund konkurrens mellan de aktörer som erbjuder betaltjänster. Det innebär bland annat att betalningssystemet ska vara tillgängligt för olika typer av aktörer som vill erbjuda betaltjänster.

Betalningarna ska vara tillgängliga. Det ska vara möjligt för alla i Sverige att betala till rimliga kostnader. Användarna ska ha god tillgång till betaltjänster och det ska finnas olika betalsätt att välja mellan beroende på situation och förutsättningar.

Målen om säkra, effektiva och tillgängliga betalningar går ibland att förena, men det finns också motsättningar mellan dem.

Riksbankens roll på betalningsmarknaden

Riksbanken utgår ifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv och tillhandahåller lösningar samt agerar där det är svårt att uppnå säkra, effektiva och tillgängliga betalningar utan statlig medverkan. Betalningsmarknaden präglas av stordriftsfördelar och

nätverkseffekter, vilket kan medföra en hög grad av marknadskoncentration, bristande konkurrens och innovation. Betalningsmarknadens särdrag medför även att tillgängligheten och motståndskraften kan bli allt för svag utan statens medverkan. Riksbanken behöver därför ta en aktiv roll på betalningsmarknaden. Vilken roll Riksbanken tar beror på omvärldsförändringar och hur väl marknaden själv kan tillgodose samhällets behov av säkra, effektiva och tillgängliga betalningar.

I vissa fall handlar det om att Riksbanken **tillhandahåller tjänster**, själv eller i samarbete med privata aktörer, som till exempel att slutföra betalningar mellan deltagare i betalningssystemet RIX. I andra fall handlar det om att Riksbanken fungerar som en **katalysator** och möjliggör koordinering, dialog, samt skapar förutsättningar för privata tjänster och lösningar. Riksbanken kan även fungera som standardsättare. Därutöver deltar Riksbanken i **utformningen av regelverk** nationellt och internationellt. Riksbanken övervakar dessutom finansiella infrastrukturer och andra viktiga aktörer i ekosystemet för betalningar samt följer utvecklingen på betalningsmarknaden.

Slutsatser och rekommendationer

Digitaliseringen av betalningsmarknaden har bidragit till snabbare, smidigare och billigare betalningar för de flesta. Samtidigt har utvecklingen också medfört utmaningar. Åtgärder behöver vidtas för en stärkt beredskap och ett minskat utanförskap så att alla kan betala, även i händelse av kris eller krig. Vidare kan innovationen och konkurrensen på betalningsmarknaden förbättras.

Staten är ytterst ansvarig för att betalningar i Sverige är säkra, effektiva och tillgängliga. Därför behöver staten agera genom att sätta ramar för marknaden och vidta åtgärder som löser omedelbara problem.

Strävan efter säkerhet, effektivitet och tillgänglighet på betalningsmarknaden kan ibland gå hand i hand, men det kan också uppstå konflikter mellan dessa mål. Under många år har effektiviteten varit prioriterat, i dag är säkerhet och tillgänglighet minst lika viktigt. Riksbanken gör följande bedömningar om vad som behöver göras för en bättre fungerande betalningsmarknad:

Banker och andra betaltjänstleverantörer behöver göra betaltjänster mer inkluderande och fortsätta att modernisera sin infrastruktur

- Betalningsmarknaden behöver bli mer tillgänglig. Riksbanken anser att bankerna behöver se till att fler får ett konto, exempelvis genom att i högre grad erbjuda konton med begränsade funktioner. Det är också i linje med arbetet mot bedrägerier, konton med vissa begränsningar och extra skydd kan försvåra för brottslingar. Bankernas tjänster behöver även anpassas bättre till kundernas olika behov, inte minst för personer som upplever digitalt utanförskap.
- Bankgirot och bankerna har ett omfattande och brådskande arbete framför sig för att modernisera och effektivisera den svenska infrastrukturen och tjänster för batchbetalningar – exempelvis räkningsbetalningar och lönebetalningar. Moderniseringen och effektiviseringen avser bland annat att införa internationella standarder som ISO 20022, leva upp till nya lagar och säkerställa infrastrukturens motståndskraft i en orolig geopolitisk miljö. Arbetet behöver ske öppet och i nära kontakt med såväl myndigheter som infrastrukturens slutanvändare – både vid planering och implementering.
- Riksbanken förväntar sig att fler banker snarast börjar erbjuda sina kunder nya tjänster för omedelbara betalningar. Det gäller inte minst de stora bankerna. Swishbetalningar har länge varit den enda typ av digital betalning som når mottagaren omedelbart. Hösten 2024 möjliggjorde Riksbanken för banker att erbjuda fler tjänster än Swish, genom förändringar i den bakomliggande infrastrukturen. Hittills har endast ett fåtal mindre initiativ till nya tjänster tagits. Drygt hälften av småföretagen som deltagit i Riksbankens undersökning tycker att det är viktigt att kundbetalningar kommer in på kontot omedelbart. Samtidigt kan risken för viss finansiell kriminalitet öka i takt med att fler betalningar blir omedelbara. Därför behöver betaltjänstleverantörernas kontrollmekanismer fortsätta att stärkas.

- Sverige är ett litet, exportberoende land och fungerande gränsöverskridande betalningar är nödvändigt. Den geopolitiska utvecklingen bromsar i viss mån upp globala initiativ på området. Svenska myndigheter, banker och infrastruktur företag inom betalningsområdet bör därför arbeta aktivt för att förbättra förutsättningarna för gränsöverskridande betalningar där det finns vägar framåt. Riksbanken anser därför att banker och betaltjänstleverantörer som använder RIX för omedelbara betalningar snarast bör ansluta sig till tjänsten TIPS cross-currency, som från och med oktober möjliggör betalningar mellan olika valutor.

Riksbanken behöver fortsätta att utveckla sitt uppdrag om beredskapen i betalningssystemet

- Beredskapsarbetet måste utvecklas och intensifieras för att säkerställa att allmänheten kan göra betalningar under såväl normala förhållanden som i händelse av fredstida kris och höjd beredskap. Samarbetet mellan Riksbanken och aktörerna inom samverkansstrukturen Civil Beredskap Betalningar spelar en viktig roll här. Riksbanken har påbörjat en översyn av befintliga föreskrifter inom beredskapsområdet, i syfte att utöka den krets av företag som omfattas av föreskrifterna samt ställa nya krav.
- Riksbanken anser att det är nödvändigt att öka möjligheten att genomföra betalningar även vid stora störningar i datakommunikationen. Särskilt gäller det allmänhetens betalningar för livsnödvändiga varor, såsom mat, medicin och drivmedel. Därför har Riksbanken ett mål om att kortbetalningar senast vid halvårsskiftet 2026 ska kunna genomföras offline vid köp av livsnödvändiga varor och vid störningar som pågår i upp till sju dagar. Flera av våra nordisk-baltiska grannländer har redan genomfört eller är på väg att införa denna möjlighet. Möjligheten bör gälla för alla kortinnehavare över 18 år med kort från de banker som träffas av Riksbankens beredskapsföreskrifter. För att uppnå detta har Riksbanken i sitt beredskapsarbete samlat berörda aktörer för att hitta praktiska lösningar avseende teknik, regler, processer, avtal och riskfördelning.
- Riksbanken ska även fortsätta stärka beredskapen i sin egen verksamhet, till exempel i kontantförsörjningen och genom att öppna fler sedeldepåer där företag enkelt kan hämta och lämna kontanter. Att ha sådana lager av kontanter på fler platser i landet minskar såväl kostnaderna för företagen som risken för att kontanter skulle bli svåra att använda vid störningar. Riksbanken ska se över ytterligare åtgärder för att stödja distributionen av kontanter i hela landet.
- Enligt riksbankslagen ska ett företag som bedriver verksamhet som påverkar tillgången till kontanter i Sverige informera Riksbanken om företaget avser att upphöra med denna verksamhet. Riksbanken planerar att under 2025 ta fram föreskrifter som förtydligar denna informationsplikt avseende bland annat informationens innehåll och krav på tidpunkt för när den ska lämnas.

- Riksbanken behöver ta en aktiv roll för att ett brett samhällsperspektiv ska genomsyra betalningsinfrastrukturens utformning. Det innebär dels att möjliggöra för inflytande från olika intressen i betalningssystemet RIX, dels att bidra till att den privatägda infrastrukturen utformas med hänsyn till betalningsmarknadens viktiga samhällsfunktioner.
- För att säkerställa ett säkert, effektivt och tillgängligt betalningssystem måste Riksbanken följa utvecklingen inom hela betalningsmarknaden. Riksbankens statistik och analyser av betalningsmarknadens olika delar ska förbättras ytterligare. Vid behov inleder Riksbanken dialog med relevanta aktörer för att lyfta frågor och stärka samarbetet. Dessutom ska Riksbanken kommunicera insikter till riksdagen och regeringen, så att nödvändiga åtgärder kan vidtas i tid.

Regeringen och riksdagen rekommenderas att införa regler som skyddar kontanternas ställning liksom verka för en ökad pristransparens

- Riksbanken rekommenderar att Kontantutredningens förslag om att vissa offentliga och privata aktörer blir skyldiga att ta emot kontanter genomförs. Även att bankerna får ett tydligare och utökat ansvar att erbjuda lämpliga och behovsanpassade kontanttjänster för företag bör genomföras. Åtgärderna är nödvändiga för att upprätthålla kontantinfrastrukturen och för att kontanter fortsatt ska kunna fungera som ett betalningsmedel i Sverige.
- Kontanter behövs för att alla ska kunna betala liksom för att utgöra ett ytterligare betelsätt i händelse av kris eller krig. Samtidigt utnyttjas kontanter i kriminella syften. Insatserna mot ekonomisk brottslighet behöver därför balanseras mot behovet av ett betalningssystem som är tillgängligt för alla. Som en del i motverkandet av penningtvätt och annan kriminell verksamhet bör riksdagen och regeringen överväga att, likt många andra EU-länder, i lag införa en generell högsta beloppsgräns för kontantköp.
- Det är viktigt för företag att känna till och förstå kostnaden för sina betalningar. Trots detta uppger nästan en tredjedel av de småföretag som svarat på Riksbankens undersökning om betalningar att de inte vet vad deras betalningar kostar. För en sund konkurrens på betalningsmarknaden behövs en ökad transparens kring avgifterna för olika betaltjänster. Även för konsumenter är jämförelserna svåra att göra mellan bankernas och betaltjänstleverantörernas utbud. Riksbanken anser därför att regeringen bör ge Konkurrensverket i uppdrag att utreda prissättningen på betaltjänster och informationen om denna samt föreslå åtgärder för att stärka konkurrensen på betalningsmarknaden riktad mot företagen.

1 Trender på betalningsmarknaden

Den globala betalningsmarknaden har förändrats till följd av bland annat teknisk innovation och förändrade konsumentbeteenden. Kontantvändningen fortsätter att minska både i Sverige och i omvärlden, och allt fler länder behöver vidta åtgärder för att hantera denna utveckling. Initiativ för att länka samman betalningssystem över nations- och valutagränser pågår. Samtidigt riskerar den försämrade geopolitiska situationen att bidra till fragmentering på den globala betalningsmarknaden.

1.1 Svensk betalningsmarknad är nästan helt digital

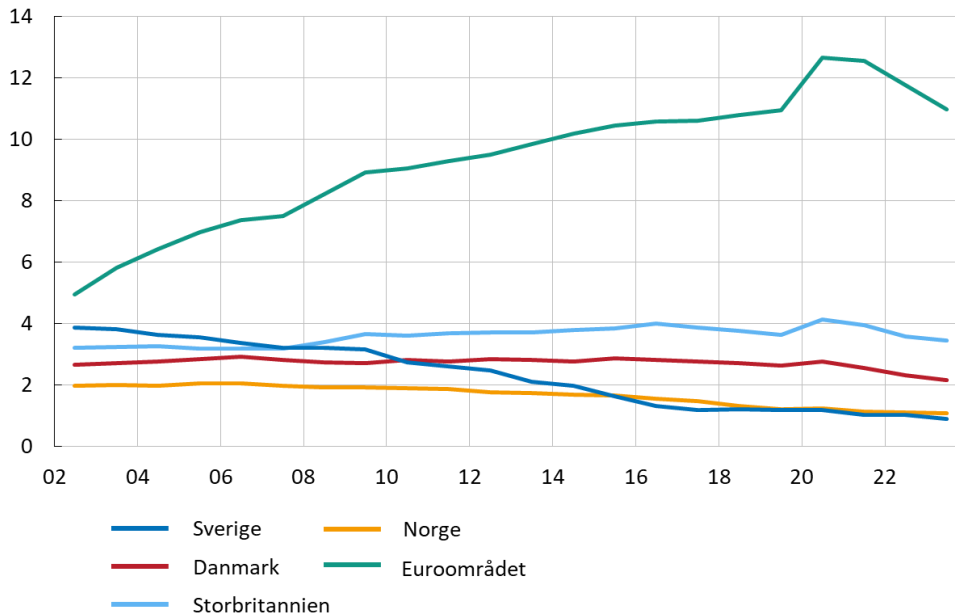
Betalningsmarknaden i Sverige är nästan helt digital. Kortbetalningar är det vanligaste betalsättet, och allt fler betalar med mobilen. Kontantanvändningen fortsätter att minska, endast vart tionde köp i butik görs med kontanter. Ungefär 70 procent av småföretagen svarar i en undersökning från Riksbanken att de accepterar kontanter, men det finns stora skillnader mellan branscherna.

Digitala betalsätt blir allt vanligare i Sverige och kontantanvändningen minskar sedan lång tid tillbaka. Sverige har tillsammans med Norge den lägsta kontantmängden i världen mätt i kontanter i cirkulation som andel av BNP (se diagram 1). Andra länder har högre kontantmängd, även om trenden generellt är nedåtgående.

Diagram 1. Sverige har låg kontantmängd

Kontanter i cirkulation som andel av BNP, andelar i procent

Källa: Macrobond.

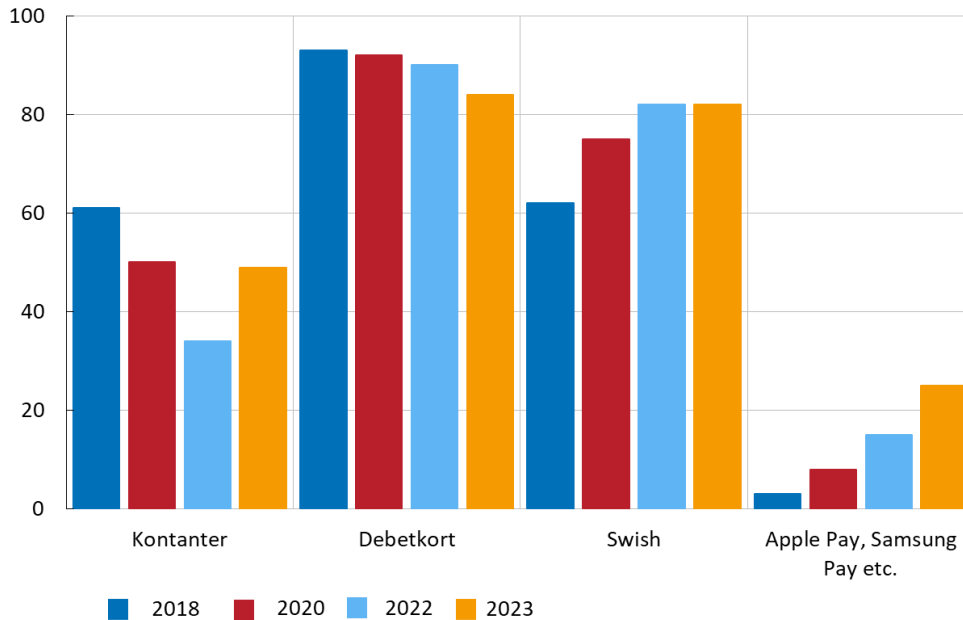
Trenden mot mer digitala betalsätt accelererade under pandemin och har därefter fortsatt, enligt en [rapport](#) från Bank for International Settlements (BIS). Efterfrågan på snabba och säkra digitala betalningar har ökat och omedelbara betalningar blir allt vanligare. En [studie från Europeiska centralbanken \(ECB\)](#) visar på en liknande utveckling i euroområdet, där konsumenter ökar användningen av digitala betalsätt och minskar kontantanvändningen. Trenden förstärks även av ett skifte från köp i fysiska butiker till köp online. Dock används ofta kontanter vid mindre köp, under 50 euro, i butik i euroområdet.

Kortbetalningar är vanligast och allt fler betalar med mobilen

De allra flesta betalningar i Sverige, mätt i antalet transaktioner, sker med kort sedan många år tillbaka. I undersökningen [Svenska folkets betalningsvanor 2023](#) var debetkort den vanligaste betalningsmetoden följt av Swish (se diagram 2). Tjänster som integrerar kort i mobiltelefonen blir också vanligare och medför att användningen av fysiska kort minskar. Exempel på sådana tjänster är Apple Pay och Samsung Pay.

Diagram 2. Vanligast att betala med kort och Swish

Andel av de svarande som betalat med respektive betelsätt under de senaste 30 dagarna, andelar i procent

Anm. Flera svarsalternativ möjliga.

Källa: Riksbanken.

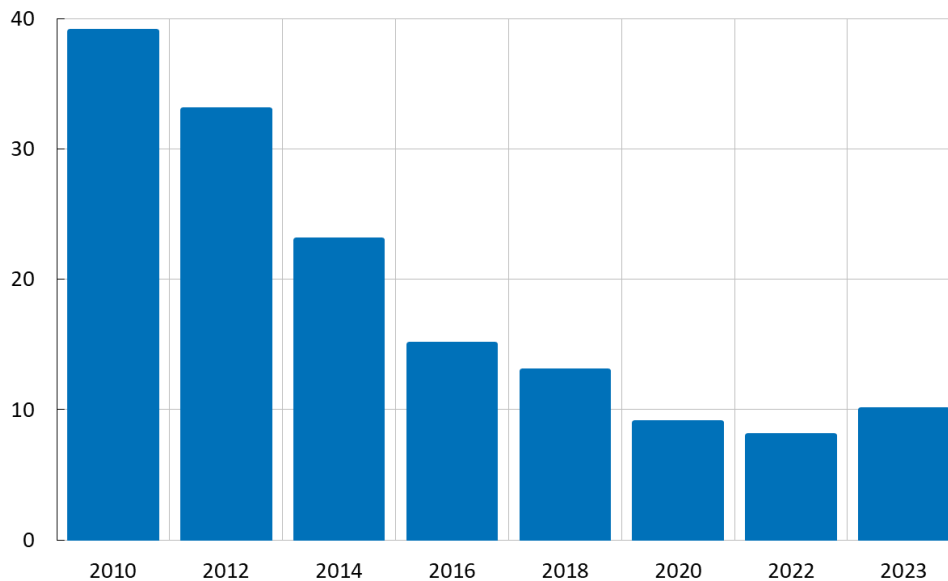
Enligt rapporten [Sverige betalar 2024](#) använder 51 procent av svenskarna sin mobil för att betala i butik om möjligheten finns. Andelen har ökat med mer än 10 procentenheter sedan samma undersökning från föregående år. Av de som betalar med mobilen i butik använder hälften främst Apple Pay, var femte Swish och var tionde Samsung Pay.

Kontantanvändningen fortsätter att minska

Ungefär vart tionde köp i butik görs med kontanter. Andelen personer som uppger att de betalat med kontanter vid sitt senaste köp i butik minskade kraftigt mellan 2010 och 2020, för att sedan plana ut under 2020-talet och öka något 2023 (se diagram 3). I [Betelningsrapporten 2024](#) framhålls att en möjlig förklaring till ökningen 2023 kan vara att privatpersoner då använde de kontantbuffertar som togs ut i samband med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina året innan. Samtidigt visar annan data att kontantanvändningen fortsätter att minska, exempelvis mängden kontanter i cirkulation och kontantuttag (se diagram 1 och diagram 4).

Diagram 3. Endast 10 procent betalade med kontanter vid sitt senaste köp i butik

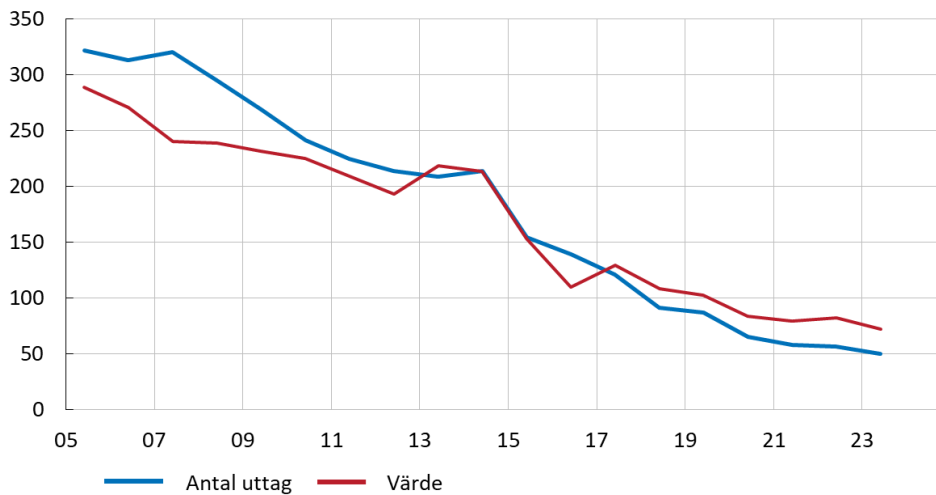
Andel som har betalat med kontanter vid sitt senaste köp i butik, andelar i procent

Källa: Riksbanken.

Diagram 4. Kontantuttagen fortsätter att minska

Kontantuttag, antal miljoner transaktioner respektive transaktionsvärde i miljarder kronor

Källa: Riksbanken.

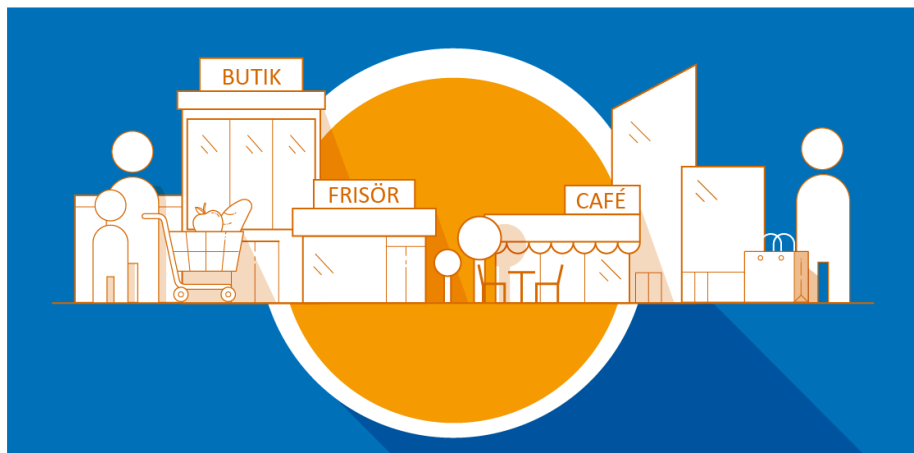
En av förklaringarna till nedgången i kontantanvändningen de senaste tio åren är att svenska banker tidigt utvecklade omedelbara betalningar med betaltjänsten Swish. De kontanta betalningarna mellan privatpersoner har i många fall ersatts av tjänsten. Swish lanserades i slutet av 2012 och antalet betalningar via tjänsten har ökat mycket sedan dess. Tjänsten har utvecklats från att enbart avse betalningar mellan privatpersoner till att även omfatta betalningar i e-handeln, den fysiska handeln och till offentlig sektor, exempelvis vid skatteinbetalningar. I slutet av 2024 var drygt 345 000 företag och nästan 9 miljoner privatpersoner ansluta till Swish. Även det stora sedel- och

myntutbytet 2015–2017 har [framhållits](#) som förklaring till Sveriges låga kontantmängd i cirkulation.

I andra länder är inte kontanvändningen lika låg som i Sverige även om den sjunkande trenden är gemensam. Inom euroområdet är kontanter fortfarande det vanligaste betalningsättet i fysisk butik i 14 av 20 länder, enligt en [rapport](#) från ECB. Ungefär vartannat köp i butik görs med kontanter i euroområdet, men andelen varierar mellan 67 procent på Malta och 22 procent i Nederländerna. Vidare görs drygt 40 procent av betalningarna mellan privatpersoner i euroområdet med kontanter, men även här finns stora skillnader mellan Tyskland med högst andel på 74 procent och Finland med lägst andel på 19 procent.

1.2 Småföretagens syn på betalningar

Kortbetalningar är det vanligaste betalsättet som accepteras bland småföretagen i Riksbankens undersökning. De företag som ingick i undersökningen har en stor del av sin försäljning till privatpersoner. Både Swish och kontanter accepteras av sju av tio småföretag. Vidare visar undersökningen att många av de mindre företagen föredrar kortbetalningar för att betalningen ska gå snabbt och smidigt samt för att minimera det administrativa arbetet hos företagen. Samtidigt är det viktigt för vartannat småföretag att få in betalningen direkt på kontot.

FAKTA – Undersökning om småföretagens syn på betalningar

Det saknas en heltäckande bild av vilka betalsätt företag tar emot från sina kunder och deras attityder till betalningar. Syftet med Riksbankens undersökning är att öka kunskapen om viktiga betalningsmottagare i betalningssystemet, närmare bestämt småföretag i detaljhandeln samt restauranger och frisörer. Därför lät Riksbanken undersökningsföretaget Origo genomföra en undersökning om betalningar under hösten 2024. I undersökningen ställdes frågor runt betalningsmetoder som accepteras, kontantacceptans, beredskapsaspekter och kostnader för betalningar.

Undersökningen skickades till småföretag med 0–49 anställda och en omsättning på minst 500 000 kronor per år. Undersökningen riktades till åtta branscher inom detaljhandeln samt tjänstebranscherna frisörer och restauranger. En av detaljhandelsbranscherna som undersöktes var detaljhandel med livsnödvändiga varor (livsmedel, drivmedel och mediciner). Enkäten avsåg betalningar på fysiska försäljningsställen och inte inom e-handel. 1 553 företag svarade på undersökningen som genomfördes mellan den 9 september och 1 den november 2024. Se även ”Småföretagens syn på betalningar” för ytterligare information.

Kortbetalningar är det mest accepterade betalsättet bland småföretagen

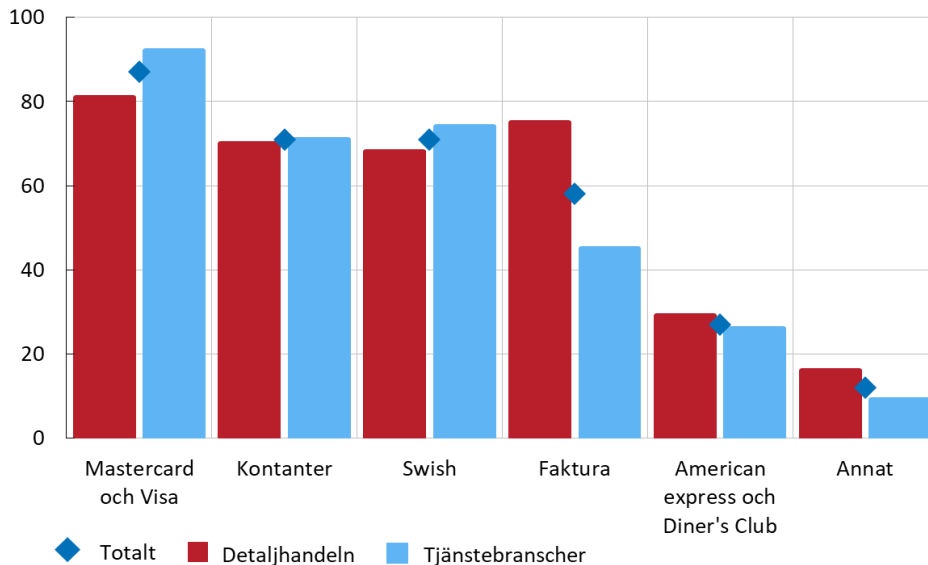
Det betalsätt som accepteras av flest företag för kundbetalningar är kortbetalningar med Mastercard och Visa. Därefter följer betalningar med Swish och kontanter (se diagram 5). Även betalningar via faktura accepteras av en stor andel av företagen.

Det finns variationer mellan detaljhandels- och tjänsteföretag (restauranger och frisörer). Exempelvis är acceptansen för kortbetalningar med Mastercard och Visa högre bland frisörer och restauranger jämfört med företagen i detaljhandeln. Däremot accepteras fakturabetalningar av betydligt fler detaljhandelsföretag än av frisörer och restauranger.

Vidare är acceptansen för swishbetalningar hög bland företag som har beloppsmässigt små genomsnittsköp och allra högst bland de som har genomsnittsköp upp till 200 kronor. Men acceptansen är även hög hos företag med snittköp upp till 5 000 kronor.

Diagram 5. Kortbetalningar är det vanligaste accepterade betalsättet

Andel av de svarande som accepterar respektive betalsätt, andelar i procent

Anm. Kortbetalningar med Mastercard och Visa är det vanligaste accepterade betalsättet. Att en relativt stor andel av företagen inte accepterar kortbetalningar kan ha flera förklaringar. Exempelvis saknades ett svarsalternativ där enbart "kort" var ett val. Det utesluter dock inte att det kan finnas företag som endast säljer på faktura eller enbart accepterar Swish eller kontanter. Svarsalternativet "annat" avser både betalningar via Klarna in-store och Qiro in-store samt ett öppet svarsalternativ.

Källa: Riksbanken.

Enkätsvaren för detaljhandeln visar att förhållandevis många företag accepterar Swish vid fysiska försäljningsställen. Andelen som accepterar Swish varierar mellan drygt 50 och drygt 70 procent i de olika branscherna i detaljhandeln och i genomsnitt accepteras Swish av knappt 70 procent av företagen. Swishbetalningar accepteras därmed i ungefär lika hög grad som kontanter i den fysiska detaljhandeln.

Många företag föredrar kortbetalningar men vill få in pengarna direkt

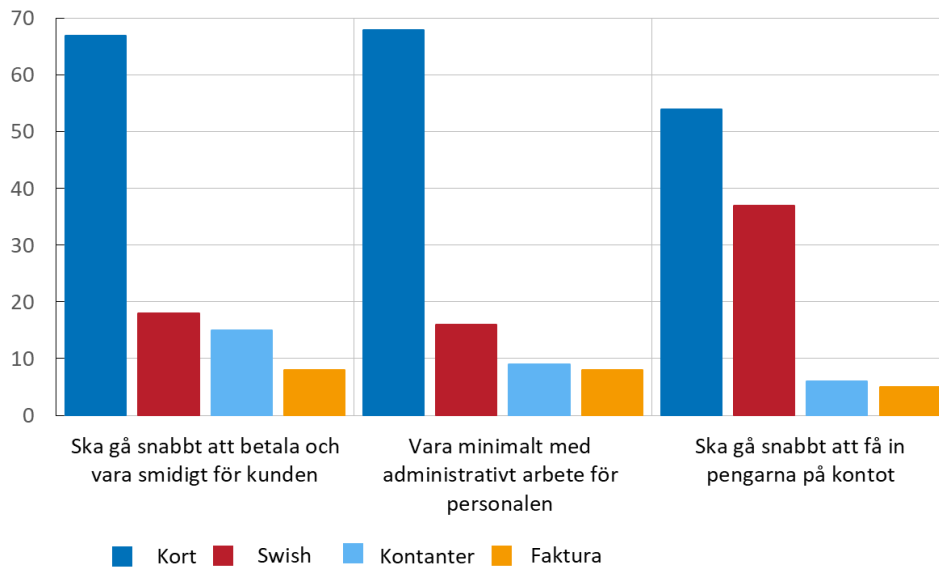
En majoritet av företagen föredrar kortbetalningar utifrån följande tre kriterier (se diagram 6):

- Det ska gå snabbt att betala och vara smidigt för kunden.
- Det ska vara minimalt med administrativt arbete för personalen som tar emot betalningen.
- För att företaget ska få in pengarna på sitt konto snabbt.

Swish är det näst vanligaste betalsättet som föredras utifrån de tre kriterierna, även om andelarna är betydligt lägre, åtminstone för de två första kriterierna. Det är dock många företag som nämner Swish som det betalsätt som föredras för att företaget ska få in pengarna snabbt på kontot.

Diagram 6. Kortbetalning föredras ur tre aspekter

Andel av de svarande som föredrar respektive betalsätt, andelar i procent

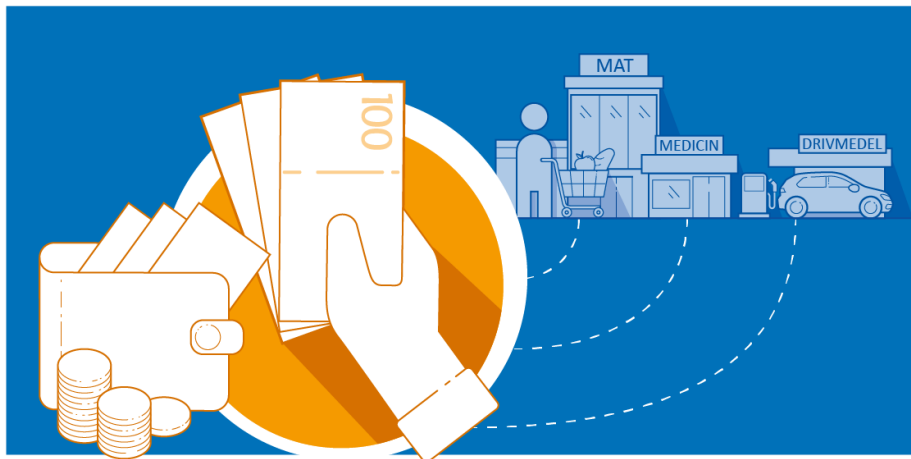
Anm. Respondenterna kunde skriva in flera alternativ, och därför kan summan av procentandelarna per fråga överstiga 100 procent.

Källa: Riksbanken.

Vartannat företag svarade att de instämmer helt med påståendet om att det är viktigt att få in betalningen direkt istället för efter 1–3 dagar. Endast 8 procent svarade att de inte instämde alls i påståendet. En betalning via Swish innebär en omedelbar överföring av pengarna. Kortbetalningar tar normalt en bankdag för att nå betalningsmottagaren, men ibland tar de upp till 3 dagar.

1.3 Många småföretag i detaljhandeln har slutat ta emot kontanter

Omkring två tredjedelar av företagen i Riksbankens undersökning tar emot kontanter. Det finns dock stora skillnader mellan branscherna. Många av de företag som slutat acceptera kontanter har slutat med det under de senaste fem åren, främst med anledning av säkerhetsriskerna som kontanthantering medför. I Kontantutredningen föreslås emellertid att företag som säljer livsnödvändiga varor görs skyldiga att ta emot kontanter.

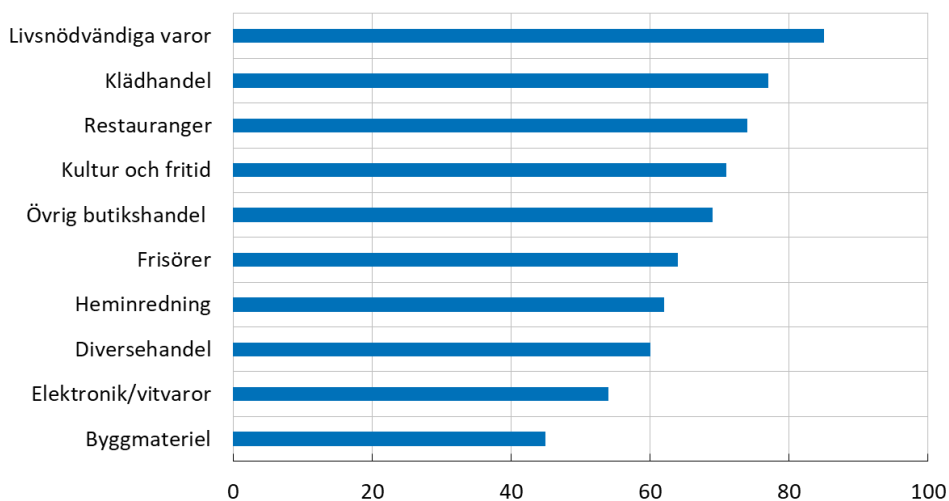

Kontantacceptansen skiljer sig mycket mellan branscherna

71 procent av företagen inom detaljhandeln samt restauranger och frisörer accepterar kontanter. Det finns dock stora skillnader i kontantacceptans mellan olika branscher i detaljhandeln. Betydligt fler företag som säljer dagligvaror tar emot kontanter än de som säljer sällanköpsvaror. Kontantacceptansen är högst inom detaljhandeln med livsnödvändiga varor där 85 procent accepterar kontanter, följt av klädhandeln (se diagram 7). Detaljhandel med byggmateriel har lägst kontantacceptans på endast 45 procent.

Diagram 7. Stor variation i kontantacceptans mellan olika branscher

Andel av de svarande som accepterar kontanter, andelar i procent

Källa: Riksbanken.

I tjänstebanschererna är det en högre andel restauranger än frisörer som tar emot kontanter. Företag med kunder som i genomsnitt handlar för upp till 1 000 kronor tar oftare emot kontanter än andra företag. Kontantacceptansen minskar sedan i takt med att storleken på genomsnittsköpen ökar.

Den viktigaste faktorn för att företagen ska acceptera kontanter är att kunderna efterfrågar det. Ytterligare skäl som många företag anger som viktiga är att de vill inkludera vissa kunder samt vara förberedda för kris och krig.

I [Svensk Handels årliga undersökning](#) bland sina medlemmar var kontantacceptansen 91 procent 2024, det vill säga betydligt högre än de 71 procent som enligt Riksbankens undersökning accepterar kontanter i detaljhandeln. Det är svårt att veta exakt vad som förklarar skillnaden på 20 procentenheter, men Svensk Handels undersökning är endast riktad till deras medlemmar medan Riksbankens undersökning utgör ett slumpmässigt urval från alla företag i respektive bransch.

Säkerhetsrisker främsta skälet till att företag slutat ta emot kontanter

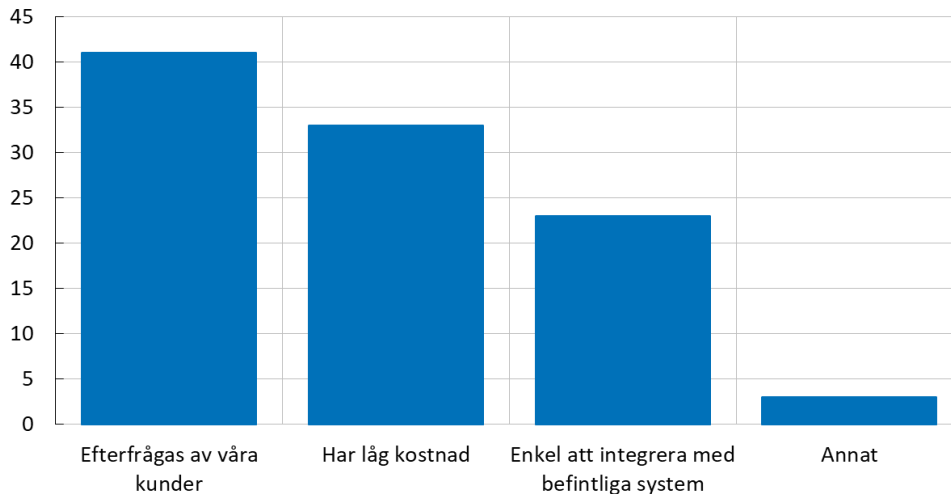
Av de företag som inte accepterar kontanter har drygt 40 procent slutat att ta emot dem under de senaste fem åren. 40 procent uppger att de aldrig har tagit emot kontanter. De främsta skälen till att sluta ta emot kontanter är säkerhetsrisken, följt av tidsåtgången för att hantera kontanter och slutligen svårigheter att sätta in dagskassan. Frisörer uppger säkerhetsrisken som orsak i högre grad än andra företag.

Drygt en tredjedel av företagen uppger att ett betalsätt haft en tydlig minskning det senaste året. Av dessa uppger 90 procent att det är kontanta betalningar som har minskat, vilket är i linje med generella trender som kontantuttag och tidigare undersökningar om betalningsvanor riktade till privatpersoner.

Den viktigaste faktorn för att företagen ska börja erbjuda ett nytt betalsätt är att det efterfrågas av kunder (se diagram 8). Att betalsättet har låg kostnad är också en faktor som lyfts fram och att den är enkel att integrera med företagets befintliga system.

Diagram 8. Efterfrågan från kunder är viktigast för att acceptera nya betalsätt

Den viktigaste faktorn för att börja acceptera ett nytt betalsätt, andelar i procent

Anm. Annat avser ett öppet svarsalternativ.

Källa: Riksbanken.

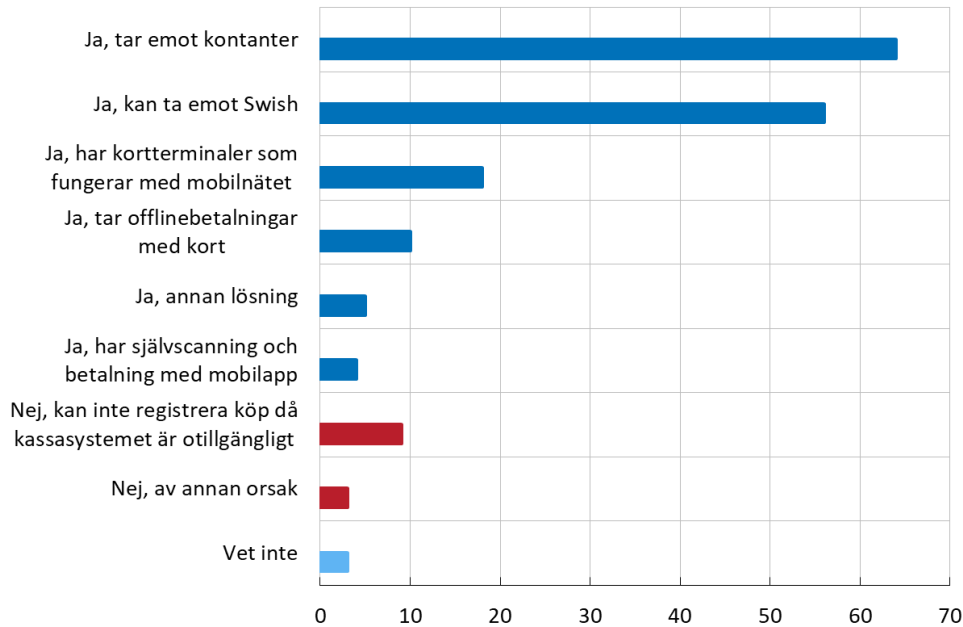
Få småföretag uppger att de kan ta emot offlinebetalningar med kort

Digitala betalningar är beroende av att elförsörjning och datakommunikation fungerar. När en betalning genomförs trots att minst en aktör som är involverad i betalningen inte varit tillgänglig brukar man säga att den genomförts offline. Det vanligaste betalsättet som företagen uppger att de kan ta emot i en situation när den vanliga kommunikationen inte fungerar, är kontanter tätt följt av swishbetalningar (se diagram 9). En långvarig störning där el eller digital kommunikation är utslagen skulle dock försvåra möjligheten att använda Swish och även kort eftersom infrastrukturen för båda dessa betalsätt är beroende av fungerande el och datakommunikation. Läs mer om offlinebetalningar i kapitel 2.1.

Ungefär ett av fem företag uppger att de kan ta betalt när deras vanliga kommunikation inte fungerar eftersom de har betalningsterminaler som fungerar med mobilnätet. Endast 10 procent av företagen svarade att de kan ta emot offlinebetalningar med kort. En mindre andel av företagen uppger att de inte alls kan ta betalt om deras vanliga kommunikation inte fungerar. 9 procent svarar att de inte kan ta betalt för att de inte kan registrera köp när kassasystemet inte är tillgängligt och 3 procent uppger en annan orsak.

Diagram 9. Få småföretag uppger att de kan ta emot offlinebetalningar med kort

Andel av de svarande som uppgett att de kan ta emot betalningar respektive inte kan ta emot betalningar när kommunikationen inte fungerar, andelar i procent

Källa: Riksbanken.

Småföretagen har svårt att uppskatta kostnaden för att ta emot betalningar

Företagens uppfattning om kostnaderna för att ta emot betalningar varierar, och många har svårt att bedöma hur stor del av den årliga omsättningen som går till detta. Nästan var tredje företag har svarat att de inte vet. De företag som gör en bedömning av kostnaden svarar enligt följande:

- 25 procent uppskattar kostnaden till mellan 0 och 1 procent av omsättningen.
- 31 procent uppskattar kostnaden till mellan 1 och 2 procent av omsättningen.
- 10 procent uppskattar kostnaden till mer än 2 procent av omsättningen.

Kontantutredningen föreslår att livsmedel, medicin och offentliga avgifter ska kunna betalas kontant

I [Kontantutredningen](#) föreslås en kontantplikt för livsnödvändiga varor. Den innebär att dessa varor, såsom livsmedel och apoteksvaror, ska kunna betalas kontant. Även så kallade offentligrättsliga avgifter ska kunna betalas med kontanter, som exempelvis vård, fordonsbesiktning och avgifter för pass och körkort. Utredningen föreslår ett antal villkor för kraven på kontantplikt. Bland annat ska det enbart gälla bemannade försäljningsställen mellan klockan 06.00–20.00, och större företag med extern revisionsplikt vilket innebär en omsättning på över 3 miljoner kronor per år. En konsument ska dock inte kunna kräva att betala mer än 0,1 procent av prisbasbeloppet per köp i kontanter. Det motsvarar 5 880 kronor 2025.

För att den som tar emot kontanter ska kunna sätta in dem på sitt konto, anser utredningen att banker ska erbjuda lämpliga och behovsanpassade dagskasseinsättnings- och växelkassetjänster till rimliga priser. Det ligger i linje med den skrivelse Riksbanken lämnade till utredningen – se mer i kapitel 2.1. Därtill föreslår utredningen att även konsumenterna ska ges möjlighet att sätta in sedlar på sitt konto. Läs om Riksbankens syn på utredningens förslag i kapitel 3.1.

FAKTA – Kontantutredningen

Till följd av den snabba digitaliseringen av betalningsmarknaden och den låga användningen av kontanter, gav Finansdepartementet i januari 2024 en utredare i uppdrag att se över kontanternas ställning i samhället. I [uppdraget](#) ingick bland annat att belysa de nuvarande möjligheterna till att betala med kontanter för livsnödvändiga varor och tillgången till kontanttjänster i städer, tätorter samt i gles- och landsbygder. Utredaren hade även i uppdrag att kartlägga vilka tjänster, produkter och geografiska områden där kontanter spelar en särskild roll, inbegripet vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig. Därtill skulle utredningen, vid behov, överväga åtgärder för att stärka möjlig möjligheten till kontantbetalning och -hantering som gäller livsnödvändiga varor (bland annat dagligvaror och drivmedel).

Uppdraget slutredovisades den 19 december 2024.

1.4 Globala trender på betalningsmarknaden

Kontantanvändningen minskar i stora delar av världen, och allt fler länder behöver vidta åtgärder för att hantera denna utveckling. Digitala betalningar vinner mark, inte minst genom system för omedelbara betalningar. I syfte att effektivisera gränsöverskridande betalningar pågår försök att länka samman betalningssystem över nations- och valutagränser. Samtidigt bidrar den försämrade geopolitiska situationen till fragmentering på den globala betalningsmarknaden. Vidare pågår arbete med olika former av digitala centralbankspengar runtom i världen, där alltmer fokus läggs på digitala centralbankspengar för finansiella institut, så kallad wholesale CBDC (Central Bank Digital Currency).

Åtgärder vidtas för att hantera den minskade kontantanvändningen

Den globala betalningsmarknaden präglas av snabbare och effektivare betalningar drivet av teknisk utveckling. Individer och företag förväntar sig i allt högre grad att betalningar ska kunna göras varsomhelst, närsomhelst och nå mottagaren omedelbart. I stora delar av världen ersätts kontanta betalningar av kort och betalningar med mobilen. I [euroområdet](#) och [USA](#) spelar kontanter fortfarande en viktig roll, men andelen digitala betalningar ökar snabbt, se kapitel 1.1. Flera länder har infört, eller överväger att införa, olika former av åtgärder för att säkerställa tillgången till kontanter och öka kontantacceptansen i handeln.

FAKTA – Många andra länder inför regler och överenskommelser som gäller kontanter

I en del länder har man tagit initiativ i form av regleringar eller frivilliga överenskommelser för att stärka allmänhetens möjligheter att betala med och få tillgång till kontanter.

Möjligheten att betala med kontanter är redan reglerad i Norge och Danmark. Där är näringsidkare, med vissa undantag, skyldiga att ta emot kontanta betalningar. Liknande krav övervägs för kontanta betalningar i euro i euroområdet.

Även tillgången till kontanttjänster diskuteras eller har reglerats i flera länder. I Norge är banker skyldiga att låta kunderna göra insättningar och uttag i kontanter, i enlighet med vad kunderna förväntar sig och behöver. Enligt ett lagförslag från det nederländska finansdepartementet ska banker i Nederländerna upprätthålla en grundläggande infrastruktur för kontantuttag och insättningar i hela landet.

I Storbritannien har tillsynsmyndigheten Financial Conduct Authority föreslagit att ett antal utpekade banker ska bedöma tillgången till kontanter, med hänsyn till förutsättningarna i området – exempelvis den demografiska sammansättningen. Om bankerna identifierar att det behövs kontanter ska de också erbjuda detta. Bankerna får inte heller stänga bankkontor som hanterar kontanter, utan att först ersätta dem med andra kontanttjänster.

I Australien har den australiska bankföreningen, banker och detaljhandel kommit överens om ett stödpaket till landets enda värdebolag, som bedrivit en verksamhet som tidigare inte varit finansiellt hållbar. Stöd paketet innebär ett åtagande från parterna att utveckla en långsiktig och hållbar lösning för värdebolagsverksamheten.

Betalningssystem över valuta- och nationsgränser sammankopplas

Många centralbanker och marknadsaktörer utreder hur man kan använda och sammanlänka nationella system för betalningar för att förbättra och effektivisera gränsöverskridande betalningar. Framför allt gäller det system för omedelbara betalningar. Syftet är att minska kostnader, göra betalningar snabbare liksom att öka möjligheten till gränsöverskridande betalningar. Ett exempel på ett sådant arbete är [Project Nexus](#), utvecklat av Bank for International Settlements (BIS). Project Nexus skapar en plattform som förenklar sammankoppling mellan betalningssystem, minskar kostnader och möjliggör gränsöverskridande betalningar inom 60 sekunder. Ytterligare ett initiativ är [European Payments Initiative \(EPI\)](#), som under 2024 lanserade den swishliknande tjänsten [Wero](#). Ambitionen är att skapa en paneuropeisk betalningslösning för omedelbara betalningar mellan privatpersoner i euroområdet. I Norden möjliggör [Vipps MobilePay](#) betalningar mellan några av de nordiska länderna genom mobiltelefonen, medan ECB:s [TIPS-plattform](#) utvecklas för att erbjuda omedelbara betalningar i euro och andra valutor, läs mer i kapitel 2.2.

Polarisering och fragmentering i den globala betalningsinfrastrukturen

En mer polariserad geopolitisk situation, där motsättningar mellan länder och ekonomier försvårar internationellt samarbete, utgör en motvikt till den ökade harmoniseringen och sammanlänkningen av betalningssystem. Standardiseringsarbetet inom exempelvis det globala SWIFT-systemet för gräns- och valutaöverskridande betalningar utmanas av andra regionala system och lösningar.

I såväl Afrika som i Mellanöstern finns regionala SWIFT-liknande system. Ryssland driver sedan 2014 en egen betalningsinfrastruktur – SPFS (System for Transfer of Financial Messages). Medlemsbankerna i det ryska systemet är främst från forna Sovjetunionen liksom ett fåtal andra länder som Iran och Kina. Systemet ger Ryssland möjlighet att fortsätta bedriva handel och göra finansiella transaktioner trots sanktioner. I BRICS-länderna förs diskussioner att via SPFS ta fram finansiell infrastruktur för valutaöverskridande betalningar som inte är beroende av den amerikanska dollarn.

Ökat fokus på motståndskraft och beredskap

Den geopolitiska oron i världen har även bidragit till ett tydligt ökat fokus på beredskap och motståndskraft i betalningssystemet. Flera nordiska länder har utvecklat möjligheterna till offlinebetalningar med kort, det vill säga att det ska vara möjligt att betala med kort även när datakommunikationen ligger nere. Det har skett både genom marknadsöverenskommelser som i Danmark och Norge och genom lagstiftning som i de baltiska länderna. Se rutan "Så har våra grannländer stärkt betalningssystemets motståndskraft med offlinebetalningar" i kapitel 2.1. Ett ytterligare exempel på det förstärkta beredskapsarbetet i Norden är det reservarrangemang Finland utvecklat för att betalningar ska kunna fungera i allvarliga störningssituationer. Systemet ska säkerställa att vissa vanliga betaltjänster fungerar trots att exempelvis en stor banks system ligger nere.

Förberedelserna för en digital euro fortsätter

Centralbanker världen över fortsätter att utforska olika aspekter kring digitala centralbankspengar för allmänheten. ECB har kommit långt i sitt arbete med en digital euro. År 2023 påbörjade ECB en förberedelsefas, som väntas pågå till och med hösten 2025. Därefter ska ECB-rådet fatta ett nytt beslut om att eventuellt fortsätta förberedelserna för att kunna lansera en digital euro.

Parallellt med ECB:s arbete förhandlas ett [lagförslag](#) om en digital euro i rådet samt i Europaparlamentet. Lagförslaget som presenterades i juni 2023 syftar till att sätta de juridiska ramarna för ett eventuellt införande av en digital euro. Det handlar exempelvis om att den digitala euron bör jämföras med kontanter som lagligt betalningsmedel, tillgången till digitala euro för användare liksom begränsningar för distribution och användning i icke-euroländer.

Digitala eurons möjliga konsekvenser för Sverige

Om ECB lanserar en digital euro kan det påverka Sverige trots att vi inte har euro som valuta. I en så kallad [staff memo](#) från Riksbanken konstateras att konsekvenserna sannolikt kommer bli begränsade, även om Sverige tecknar ett avtal som ger betaltjänstleverantörer rätt att distribuera digital euro i Sverige.

I staff memon framhålls att om användningen av digital euro blir mer än bara marginal i Sverige kan den stärka konkurrensen och bidra till ökad robusthet i det svenska betalsystemet. Samtidigt påpekas att EU-kommissionens lagförslag innehåller en övre gräns för hur mycket digital euro som får ägas, vilket gör att effekterna på bankernas inlåning förväntas bli små. Enligt bedömningen i staff memon skulle en digital euro inte heller ha någon större påverkan på växelkursen eller penningpolitiken i Sverige, men den skulle dock kunna öka de samhällsekonomiska kostnaderna för betalningar.

Vidare poängteras att en digital euro med spridning i Sverige skulle kunna öka behovet av en e-krona för att värna den svenska valutan. Den digitala euron kan dessutom ha positiva effekter på arbetet med en eventuell framtida e-krona. Tekniken och regelverken som tas fram för en digital euro kan leda till att kostnader och komplexiteten i arbetet med e-kronan kan minska eftersom det etableras en standard. Dessutom framhålls att en digital euro tillsammans med en e-krona, kan förbättra och förenkla gränsöverskridande betalningar.

Tokenisering och wholesale CBDC utforskas

Tokenisering är en teknik där traditionella tillgångar omvandlas till digitala representationer av dessa – så kallade tokens. Traditionella tillgångar är till exempel aktier, obligationer och bankinlåning. En av fördelarna med tokenisering är att transaktioner kan göras i realtid och utan traditionella mellanhänder. En annan fördel är att plattformar där transaktionen genomförs både kan innehålla tokeniserade pengar och andra tillgångar. Antalet tokeniserade tillgångar och transaktioner är begränsat i dag, men det finns flera [marknadsaktörer](#) som tror att tokeniseringen kommer att öka i framtiden.

Tokeniserad inlåning skulle kunna förbättra gränsöverskridande betalningar. Det är något som BIS i samarbete med centralbanker och privata finansiella institutioner undersöker i [projekt Agora](#). Projektet syftar till att förbättra effektiviteten och säkerheten vid gränsöverskridande betalningar. Det sker genom att sammankoppla tokeniserad bankinlåning med tokeniserade centralbankspengar (det vill säga wholesale Central Bank Digital Currency, wCBDC) på en gemensam plattform.

wCBDC är en form av digitala centralbankspengar för transaktioner mellan banker, centralbanker och andra finansiella institut som baseras på ny teknik. I grunden är wCBDC digitala centralbankspengar likt de reserver som institut redan har på konton hos centralbanker, till exempel i RIX-systemet. wCBDC kan dock till skillnad från existerande centralbankspengar fungera vid transaktioner med nya former av tokenise-

rade tillgångar på en blockkedja. ECB har inlett ett [projekt](#) tillsammans med bland annat den franska, tyska och italienska centralbanken för att utforska för- och nackdelar med olika lösningar för wCBDC.

FAKTA – Centralbanker utforskar digitala centralbankspengar för olika ändamål

BIS har i flera år undersökt vilka centralbanker som utforskar digitala centralbankspengar för massbetalningar, så kallade retail CBDC (rCBDC) respektive stora betalningar mellan finansiella institut, så kallade wholesale CBDC (wCBDC).

[2024 års undersökning](#) baseras på enkätdata från 2023. I den framgår det att 94 procent av de centralbanker som svarade på enkäten utforskar digitala centralbankspengar i någon form. Det är ungefär en lika stor andel som året innan. Undersökningen visar att intresset för wCBDC har blivit större. Andelen som tror att de kan komma att lansera en wCBDC har ökat. Den visar samtidigt att andelen centralbanker som tror att de kan komma att lansera en rCBDC inom de närmsta sex åren har minskat.

I länder som har en betalningsmarknad som är jämförbar med Sveriges varierar intresset för digitala centralbankspengar. I euroområdet har ECB beslutat om att gå vidare med förberedelserna i arbetet med en digital euro, och det pågår experiment med wCBDC. Även [Norges Bank](#) och [Bank of England](#) utforskar såväl rCBDC som wCBDC. [Nationalbanken](#) ser inte att det i dagsläget behövs en rCBDC i Danmark. I Australien har [Reserve Bank of Australia \(RBA\) och Treasury](#) kommit till en liknande slutsats. RBA kommer framöver att fortsätta utforska wCBDC. [USA](#) har i januari stoppat utvecklingen av en CBDC, med hänvisning till risker för finansiell stabilitet och individers integritet. [Bank of Canada](#) meddelade under 2024 att de prioriterar ned sitt arbete med rCBDC, för att fokusera på andra betalningsfrågor. Även i Sverige har arbetet med [e-kronan](#) bytt fokus. Hösten 2023 avslutades e-kronaprojektet, och Riksbanken fortsätter istället att analysera och följa det internationella policyarbetet, särskilt arbetet med den digitala euron.

2 Säkerhet, effektivitet och tillgänglighet

Betalningar i Sverige är överlag säkra, effektiva och tillgängliga, men det finns problem med bedrägerier och betalningsinfrastrukturen behöver stärkas och moderniseras. Digitaliseringen av betalningssystem har medfört både smidigare och säkrare betalningar, men samtidigt skapat utmaningar med en ökad teknisk sårbarhet och att vissa personer har fått det svårare att betala.

2.1 Är betalningar i Sverige säkra?

Betalningar i Sverige är överlag säkra. Den viktiga infrastrukturen för digitala betalningar har haft få avbrott under 2024. Samtidigt har enskilda aktörer varit utsatta för cyberattacker och störningar, och den geopolitiska situationen medför att risken för nya attacker är betydande. Säkerheten i betalningssystemet utmanas även av andra sårbarheter – bland annat i infrastrukturen för kontanter. Dessutom har digitaliseringen bidragit till en sårbarhet vid störningar i elnät och datakommunikation. Utvecklingen har därtill medfört en förändring i betalningsrelaterade brott, bland annat har bedrägerier blivit ett stort problem på senare år.

Vad krävs för att betalningar ska vara säkra?

Betalningssystemet ska vara stabilt, motståndskraftigt mot störningar i normala tider samt fungera i fredstida kriser och vid höjd beredskap. Det ska vara möjligt att använda flera olika betalsätt så att det går att betala även om det inträffar störningar i någon del av betalningssystemet. Skyddet mot bedrägerier ska vara högt. Betalaren och betalningsmottagaren ska vara trygga med att betalningen kommer fram och att de kontanter man tar emot är äkta, samt att känslig information som autentiseringsuppgifter och kortuppgifter inte röjs och används av obehöriga.

Svenska betalningar är säkra men digitaliseringen bidrar till sårbarhet

Svenska betalningar är överlag säkra. Betalningar kommer fram till mottagaren och skyddet av enskildas känsliga autentiserings- och betalningsuppgifter är högt. Under 2024 har betalningssystemet haft få störningar men enskilda aktörer har utsatts för attacker och upplevt störningar. Detta bekräftas även av [Svenska Bankföreningen](#),

som menar att de senaste cyberangreppen har ökat i styrka och omfattning. Risker för nya cyberattacker är betydande, och förstärks av de förhöjda geopolitiska riskerna.

För att stärka den finansiella sektorns motståndskraft mot digitala risker, exempelvis cyberhot, har olika åtgärder vidtagits. En viktig åtgärd för att öka motståndskraften är [Dora-förordningen](#), som började tillämpas i januari 2025. Förordningen innebär nya krav på företag inom den finansiella sektorn när det gäller it-risker. Clearingbolaget Bankgirot och Riksbankens system för avveckling RIX är dock exempel på viktiga aktörer som inte omfattas av Dora-förordningen, men som är betydelsefulla för det finansiella systemet. Riksbanken har tidigare uttryckt att det är viktigt att även de aktörer som inte omfattas av förordningen förhåller sig till kraven i den och eftersträvar samma nivå av motståndskraft.

Även hushåll och företag kan bidra till att skapa en god beredskap i betalningssystemet. För att förbättra möjligheten att kunna betala och ta betalt, även om någon del av betalningssystemet inte fungerar, är det viktigt att ha tillgång till olika betalsätt. Det är även något Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) betonar. MSB har, i samverkan med Riksbanken, tagit fram rekommendationer som riktar sig till hushåll:

- Ha konton i olika banker, kort från olika kortnätverk (gärna både Visa och Mastercard) och tillgång till betaltjänster via mobiltelefon (exempelvis Swish).
- Ha flera alternativ till internetuppkoppling (exempelvis mobildata och bredband).
- Ha flera alternativ att identifiera dig elektroniskt (exempelvis BankID och säkerhetsdosa till din bank).
- Ha kontanter i mindre valörer som räcker för en veckas inköp för ditt hushåll.
- Ha koll på betalkort och pinkoder om kontaktlösa betalningar med kort och mobil (genom att blippa mot en kortterminal) skulle sluta fungera.

Vidare [uppmannar](#) Riksbanken hushållen att då och då använda kontanter vid betalningar. På så sätt bidrar hushållen till att hålla igång kontanthanteringen under normala förhållanden så att den även kan fungera i en krissituation eller, ytterst, i krig. Dessutom blir det lättare för hushåll och företag att känna igen äkta sedlar och mynt.

Bra att företag tar emot olika betalsätt

Genom att erbjuda kunder flera sätt att betala kan företag både öka kundnöjdheten och säkerställa beredskapen i sin verksamhet – särskilt när störningar uppstår i något betalsätt. På så sätt kan företagen även bidra till motståndskraften i betalningssystemet. Det är särskilt viktigt att företag som säljer livsnödvändiga varor kan ta emot betalningar, även när den ordinarie datakommunikationen och elförsörjningen inte fungerar. Enligt Riksbankens enkät om betalningar accepterar 85 procent av företag som säljer livsnödvändiga varor kontanter, vilket är betydligt högre än genomsnittet för samtliga företag i undersökningen. Ungefär lika stor andel av dessa företag accepterar kortbetalningar via Mastercard och Visa, och två tredjedelar erbjuder dessutom Swish

och faktura. För att hantera betalningar vid störningar i datakommunikationen används, enligt enkätsvaren, främst kontanter och Swish.

Offlinebetalningar är nödvändiga för att stärka motståndskraften

Ytterligare ett sätt att stärka motståndskraften i betalningssystemet är genom att göra det möjligt att genomföra olika typer av betalningar i offlineläge. Att kunna betala med kort offline är särskilt viktigt, eftersom kortbetalningar är det vanligaste betalsättet i den fysiska handeln. De aktörer som vanligtvis är involverade i en kortbetalning är kortinnehavare, betalningsmottagare, kortinlösare och kortutgivare. En offlinebetalning sker när någon av dessa aktörer inte är tillgänglig via datakommunikation. I Sverige är det i dagsläget möjligt att betala med kort offline i viss mån, men det beror på vilket kort man har, vilket avtal man har med kortutgivaren (det vill säga banken), vilken betalterminal butiken har och vad som är tillåtet enligt kortnätverken Visas och Mastercards regler. Kortinnehavare saknar ofta information om huruvida deras kort fungerar offline och om vilka maxbelopp som i så fall gäller. När en offlinebetalning sker uppstår en kreditrisk, eftersom en täckningskontroll mot kundens konto i banken inte kan genomföras. I Sverige bär kortutgivaren normalt risken om kortet är från Mastercard medan handlaren vanligtvis bär risken om betalningen görs med Visa. Offlinebetalningar kan medföra vissa risker för båda övertrasseringar och bedrägerier, vilket gör det viktigt att ett ramverk för att utöka möjligheten till offlinebetalningar också innehåller begränsningar avseende belopp och användningsområden.

Riksbankens undersökning visar att endast 10 procent av företagen uppger att de kan ta emot offlinebetalningar med kort. Andelen är högre bland företag som säljer livsnödvändiga varor, där motsvarande siffra är 29 procent. Att så få företag uppger att de kan ta emot offlinebetalningar kan bero på en begränsad tillgång till terminaler som kan ta emot offlinebetalningar, men det är också troligt att företagen är osäkra på om det fungerar. I dagsläget fungerar offlinebetalningar i Sverige bara med fysiska kort. Därför är det viktigt att ha koll på sitt kort och tillhörande pinkod om kontaktlösa betalningar med mobilen (genom att blippa mobilen mot en kortterminal) skulle sluta fungera. Flera länder har, i dialog med kortnätverken, utökat möjligheten till offlinebetalningar genom uppskjuten auktorisering. Detta gör att även kontaktlösa betalningar kan genomföras offline. Uppskjuten auktorisering innebär att transaktionen auktoriseras i efterhand, normalt inom 24 timmar från köptillfället.

FAKTA - Så har våra grannländer stärkt betalningssystemets motståndskraft med offlinebetalningar

De senaste åren har flera länder sett över hur möjligheten till offlinebetalningar kan öka och därmed förbättra betalningssystemets motståndskraft. I Norge har man de senaste åren vidtagit flera åtgärder för att stärka beredskapen för kortbetalningar. Det nationella kortnätverket, BankAxept, spelar en central roll i det norska systemet, med en generell reservlösning när kortbetalningar inte kan utföras som vanligt.

Marknaden är enligt norsk lag skyldig att kunna hantera en ökad efterfrågan på kontanter, i samband med allvarliga störningar i det digitala betalningssystemet. Kraven kan emellertid begränsas om det finns reservlösningar för digitala betalningar. Detta har drivit på utvecklingen av den utökade offlinelösningen för kortbetalningar från bankernas sida. Sedan 2022 finns en utvidgad offlinelösning som ger utvalda handlare inom livsmedel, drivmedel och apotek garanti för offlineköp upp till sju dagar. Eftersom Norge har ett nationellt kortnätverk, har de norska bankerna själva möjlighet att definiera och etablera regler och processer. De kortutgivande bankerna bär kreditriskerna solidariskt i systemet.

Det [danska Betalningsrådet](#) samlar myndigheter, marknadens aktörer och intresseorganisationer. De arbetar aktivt för att stärka möjligheten till offlinebetalningar. Under 2024 har man tillsammans med aktörer involverade i kortbetalningar gjort det möjligt för fler kort att användas vid offlineköp. Målet för arbetet är att möjliggöra offlinebetalningar i större livsmedelsbutiker och apotek över hela landet under minst sju dagar. Detta för innehavare av kort från det nationella kortnätverket Dankort, Mastercard och Visa. Visa som vanligtvis inte accepterar offlinebetalningar har under 2024 ändrat sitt regelverk i Danmark. Som en del av processen togs ett avtal fram som fördelade kreditrisken på ett annat sätt än normalt, i händelse av en allvarlig kris.

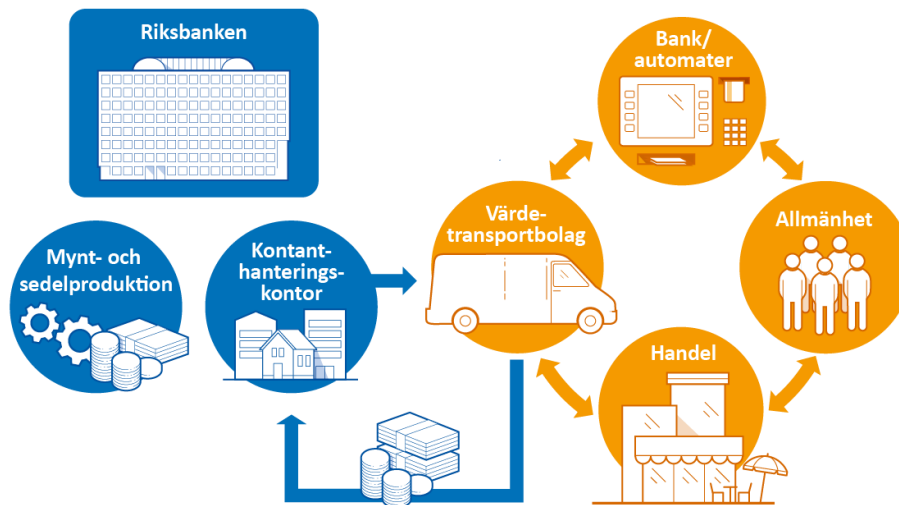
Även i Estland har man tagit fram ett system för att utöka möjligheten till offlinebetalningar med kort. Från och med halvårsskiftet 2025 införs en lagstadgad skyldighet för systemviktiga banker att erbjuda offlinebetalningar med kort. Till en början kommer detta endast gälla vid köp av drivmedel, för att senare även omfatta köp av livsmedel och läkemedel. Den nya lagstiftningen följer de internationella kortnätverkens regler. Visa ändrade sitt regelverk under 2024 för att möjliggöra offlinebetalningar i Estland, på liknande sätt som tidigare gjorts i Danmark. Liknande lagstiftning har även införts i Lettland. Där trädde lagen i kraft redan 1 januari 2025.

I Sverige pågår ett arbete inom en privat-offentlig samverkansgrupp för att förbättra offlinebetalningar med kort, läs mer i kapitel 3.1.

Förslag på åtgärder för att upprätthålla kontantkedjan

I förra årets Betalningsrapport konstaterade Riksbanken att den bakomliggande infrastrukturen för kontanter – det vi kallar kontantkedjan – är sårbar. I kontantkedjan ingår insättning och uttag, distribution i form av transporter, sortering, uppräknig och lagring av kontanter. Start- och slutpunkt för kedjan är Riksbanken som ger ut och löser in kontanter. I övrigt sköts kontantkedjan i huvudsak av privata aktörer i form av banker, det bankägda företaget Bankomat och värdetransportbolaget Loomis, se figur 1.

Figur 1. Kontantkedjan

Möjligheten att betala med kontanter är viktig, både ur ett beredskapsperspektiv liksom för dem som av olika skäl inte kan eller vill använda de digitala betaltjänsterna. I september 2024 lämnade Riksbanken en [skrivelse](#) till Finansdepartementets kontantutredning med ett antal förslag för att minska sårbarheten i kedjan och därigenom stärka möjligheten att betala med kontanter även i framtiden.

I skrivelsen beskriver Riksbanken hur marknaden för kontanttjänster förändrats, till följd av en minskad kontantanvändning. Antalet kontanttjänster har minskat, och de erbjuds i större utsträckning via automatiserade tjänster som uttags- och insättningsautomater. Att erbjuda kontanttjänster via automater är å ena sidan kostnadseffektivt. Å andra sidan tillgodoser inte automaterna många näringsidkares behov. Exempelvis kan dessa inte ta ut växelkassor i uttagsautomater. Insättningsautomater har också ofta alltför låga beloppsgränser till och med för små näringsidkare, omkring 500–1 000 kronor per dag.

Det finns redan i dag ett [lagkrav](#) på vissa banker att säkerställa att företag kan sätta in dagskassar i betryggande utsträckning. I linje med Riksbankens skrivelse har [Kontantutredningen](#) föreslagit att detta krav utökas och förtydligas, genom att storbankerna får ett utökat ansvar att tillhandahålla lämpliga och behovsanpassade tjänster för dagskasseinsättning och växelkassar till rimliga priser. Läs mer om utredningen i avsnittet "Kontantutredningen föreslår att livsnödvändiga varor ska kunna betalas kontant" i kapitel 1.3.

Bedrägerier ett fortsatt stort problem

Allmänhetens förtroende för betalningsmarknaden är centralt för att den ska fungera. De senaste årens stora problem med betalningsbedrägerier riskerar att försvaga detta förtroende.

Sedan förra året publicerar Finansinspektionen halvårsvis statistik över bedrägerier genom betaltjänster. Myndigheten har i uppdrag från regeringen att övervaka att betaltjänstleverantörer följer betaltjänstlagen, en lagstiftning som bland annat syftar till att motverka bedrägerier. Finansinspektionens statistik omfattar bedrägerier som inrapporterats av betaltjänstleverantörer under myndighetens tillsyn. Den senast publicerade [statistiken](#) visar att antalet bedrägerier ökat, och att det uppgick till ett sammanlagt belopp om drygt en miljard kronor under första halvåret 2024.

Enligt preliminär statistik från Polisen har det totala antalet bedrägerier minskat något 2024 jämfört med 2023. Till skillnad från Finansinspektionens uppgifter omfattar Polisens statistik alla anmälda brott. Antalet kortbedrägerier har minskat, samtidigt som så kallade befogenhetsbedrägerier ökat med 12 procent. Befogenhetsbedrägerier kan exempelvis innebära att bedragaren uppger sig för att ringa från offrets bank och vilseleder offret att signera något med e-legitimation eller dela känslig information. Denna typ av bedrägeri ersätts sällan av bankerna givet nuvarande regelverk. Det innebär att offren själva får stå för förlusten.

Samtidigt är arbetet med att motverka bedrägerier högt prioriterat av såväl marknadens aktörer som av regeringen och myndigheter. I maj förra året publicerade exempelvis Finansinspektionen en [rapport](#) som visar hur betaltjänstleverantörerna arbetar för att förhindra bedrägerier. Rapporten är ett resultat av ett regeringsuppdrag, och beskriver bland annat att betaltjänstleverantörer utvecklar de tekniska skydden och genomför utbildningsinsatser riktade till konsumenter. Rapporten visar även att social manipulation utgör den vanligaste bedrägeriformen, och att den främst drabbar äldre. Social manipulation innebär att personer manipuleras av bedragare att genomföra transaktioner eller lämna ifrån sig känslig information.

Finansinspektionen lämnar i rapporten förslag på åtgärder för att antalet bedrägerier ska minska och konsumentskyddet stärkas. Enligt Finansinspektionen bör betaltjänstleverantörerna bära en större del av förlusten, vilket skulle ge dem incitament att utveckla säkrare tjänster. Ytterligare åtgärder som föreslås är stärkta krav på transaktionsövervakning bland betaltjänstleverantörer, bättre möjligheter till informationsdelning mellan myndigheter och betaltjänstleverantörer samt reglering som motverkar och försvårar manipulering av mobil- och telefonnummer. Ett par av förslagen kan komma att genomföras via ny EU-lagstiftning, genom [EU-kommissionens förslag till reformerat betaltjänstregelverk](#) som för närvarande förhandlas i ministerrådet och EU-parlamentet.

Även bankerna prioriterar bedrägeriarbetet. I maj 2024 presenterade Bankföreningen ett [åtgärds paket](#) för att motverka bedrägerier. I linje med Finansinspektionens förslag ingår bland annat att övervakningen av transaktioner utvecklas, men även anpassningar i bankernas produktutbud såsom tidsfördröjningar av transaktioner och beloppsgränser. Det innebär liknande anpassningar som de Finansinspektionen förordar för att fler ska kunna få tillgång till betalkonto.

Bankernas åtgärds paket innehåller vidare att kriminella och bedragare ska kunna stängas ute från vissa tjänster, till exempel Swish och BankID. Det är positivt att konkreta åtgärder vidtas för att stärka skyddet mot bedrägerier, då det bidrar till ökad trygghet för bankkunder och minskad risk för ekonomisk brottslighet.

Bedrägerier är inte bara ett problem i Sverige, utan även i omvärlden. Detta visar bland annat en [rapport](#) som Europeiska centralbanken (ECB) tillsammans med Europeiska bankmyndigheten (EBA) tagit fram. Enligt rapporten uppgick betalningsbedrägerier inom EES till 4,3 miljarder euro år 2022 och 2 miljarder euro första halvåret 2023. Inom EU finns det ett krav på stark kundautentisering (så kallad Strong Customer Authentication, SCA) vid kortbetalningar, exempelvis pinkod eller BankID utöver kortet. Det har bidragit till att antalet kortbedrägerier minskat, men enligt ECB och EBA utgör kortbedrägerier fortfarande den vanligaste formen av betalningsbedrägeri i EU. Det beror på att en bedragare kan stjäla kortuppgifter utan att ha tillgång till det fysiska kortet och använda uppgifterna vid onlinetransaktioner i länder där krav på stark kundautentisering saknas.

Kontanter används vid brottslig verksamhet men kontantfria butiker kan skapa andra problem

Penningtvätt innebär att ursprunget till pengar som kommer från brottslig verksamhet döljs för att få dem att framstå som lagliga. Penningtvätt utförs via många olika betalsätt och är ett globalt problem som riskerar att underminera förtroendet för betalningssystemet. Eftersom man kan betala anonymt med kontanter kan de utnyttjas för penningtvätt, dölja brott eller annan brottslig verksamhet. Enligt [Polisen](#) är det vanligt att kontanter som kommer från brottslig verksamhet förs ut ur Sverige för att antingen tvättas eller återinvesteras i brott. Vissa butiker har slutat att ta emot kontanter för att kriminella inte ska kunna omsätta brottsvinster hos dem.

Arbetet med att bekämpa den kriminella ekonomin är mycket viktigt. Samtidigt är kontanter ett viktigt betalningsalternativ, både som backup-lösning vid störningar i andra betalsätt och för de personer som inte kan betala digitalt. Kontantutredningen föreslår en högsta beloppsgräns per köp för de företag som enligt utredningens förslag ska göras skyldiga att ta emot kontanter. Riksbanken välkomnar utredningens förslag och anser vidare att generella beloppsgränser för kontanta betalningar kan vara ett sätt att fortsätta erbjuda kontanta betalningar, samtidigt som det försvårar för den kriminella ekonomin, se även kapitel 3.1.

Antalet falska sedlar har minskat från en hög nivå

En annan typ av bedrägerier är förfalskade sedlar. Antalet falska sedlar som har lämnats in till Polisen i Sverige har minskat från en historiskt hög nivå med 6 629 stycken år 2020 till 3 109 stycken år 2024 (se [Sedel- och myntstatistik](#)). Svenska sedlar har avancerade säkerhetsdetaljer och de förfalskningar som Polisen påträffar är ofta enkla kopior (se [Säkerhetsdetaljer](#)). Det är nästan bara 500-kronorssedlar som förfalskas. Eftersom allt färre i Sverige använder kontanter minskar dock kunskapen om hur en sedel ser ut och känns, vilket ökar risken för att förfalskningar misstas för äkta sedlar.

FAKTA – Virtuella kort ger bättre bedrägeriskydd men fungerar oftast inte offline

De senaste åren har allt fler börjat använda virtuella kort i sin mobiltelefon, smarta klocka eller annan så kallad kroppsnära teknik när de betalar. Ofta använder man tjänster som Apple Pay, Samsung Pay eller Google Pay.

Samtliga av de nämnda tjänsterna använder en teknik som kallas tokenisering. Det är en teknik som används i olika sammanhang, se kapitel 1.4 för en beskrivning av tokenisering av tillgångar. I det här sammanhanget handlar det om att kortuppgifter byts ut mot en digital representation av ett kort (token), som lagras i exempelvis en mobiltelefon. Denna token kan bara användas på den enhet som den är lagrad på och innehåller ingen information som kan missbrukas av bedragare. Det innebär att kortbetalningar som görs med virtuella kort har ett mycket starkt skydd mot kortbedrägerier.

I händelse av störningar i kommunikationsnäten fungerar dock inte kortbetalningar som görs med virtuella kort i Sverige. Det beror på att nuvarande möjlighet att göra så kallade offlinebetalningar genom lokal auktorisering är programmerad i det fysiska kortets chip. Därför är det bra att ha tillgång till fysiska kort och komma ihåg pinkoden till dessa, även om man till vardags använder mobiltelefonen för kortbetalningar.

En statlig e-legitimation kan stärka motståndskraften

I dag är e-legitimation ofta ett krav för att få tillgång till digitala tjänster från både myndigheter och privata aktörer. BankID dominerar marknaden med över 8,5 miljoner användare, vilket gör det till den i särklass mest använda e-legitimationen i Sverige och det är den enda som kan användas för att identifiera sig hos betaltjänstleverantörer och autentisera (godkänna) betalningar.

I Sverige saknas det en allmänt accepterad e-legitimation på högsta tillitsnivå för privatpersoner, något som EU [kräver](#) att alla medlemsländer ska tillhandahålla. Enligt EU:s krav innebär den högsta tillitsnivån att e-legitimationen ska finnas lagrad i ett fysiskt objekt. Ett statligt alternativ på högsta tillitsnivå skulle inte bara öka säkerheten utan också kunna öka tillgången till e-legitimationer eftersom en statlig e-legitimation kan användas som grundidentifiering för andra e-legitimationer. Det underlättar för ökad konkurrens. En statlig e-legitimation är särskilt viktig för personer utan konto i en bank och som därmed saknar BankID.

I Riksbankens [remissvar](#) på utredningen om en säker och tillgänglig e-legitimation betonas vikten av att den privata finansiella sektorn accepterar den nya statliga e-legitimationen. Detta för att säkerställa den nya e-legitimationens relevans och funktionalitet i det svenska betalningssystemet. Dessutom framhåller Riksbanken att en sådan e-legitimation skulle vara viktig för att stärka samhällets motståndskraft vid kriser och höjd beredskap om exempelvis BankID inte skulle fungera.

Den europeiska identitetsplånboken ska fungera som en e-legitimation, en lagringsplats för intyg och ett verktyg för elektroniska underskrifter. Medlemsstaterna har på sig fram till november 2026 att implementera den. Kravet på en europeisk identitetsplånbok förstärker ytterligare behovet av en säker e-legitimationslösning i Sverige.

FAKTA – Utredningen om säker och tillgänglig digital identitet

eIDAS-förordningen föreskriver att medlemsländerna inom EU ska implementera enhetliga regler för elektronisk identifiering med syfte att öka förtroendet för elektroniska transaktioner och främja e-handel och annat utbyte inom och mellan medlemsländerna. I linje med detta har den svenska utredningen om säker och tillgänglig digital identitet lämnat sitt [slutbetänkande \(SOU 2024:45\)](#). Utredningen lämnar förslag på hur Sverige kan leva upp till kraven i den reviderade eIDAS-förordningen och vilka kompletterande bestämmelser som krävs, särskilt när det gäller implementeringen av den europeiska digitala identitetsplånboken.

Utredningen föreslår att Sverige ska införa en digital identitetsplånbok, som alla fysiska och juridiska personer i EU ska kunna få tillgång till. För att få tillgång till plånboken krävs det en e-legitimation på den högsta tillitsnivån. Eftersom Sverige i dag saknar en statlig e-legitimation som uppfyller EU:s krav, har regeringen gett Polismyndigheten i uppdrag att utveckla en sådan e-legitimation under 2025.

De kompletterande svenska bestämmelserna förväntas träda i kraft den 1 oktober 2025, och syftet är att stärka säkerheten i samhället, motverka bedrägerier som begås med hjälp av e-legitimationer och att underlätta för så många som möjligt att kunna få tillgång till en e-legitimation.

2.2 Är betalningar i Sverige effektiva?

Betalningar i Sverige är generellt effektiva. Butiker och tjänstenära företag tar emot olika betalsätt och upplever att betalningar fungerar smidigt. Betalningsinfrastrukturen utvecklas så att fler betalningar kan bli omedelbara men den privata betalningsinfrastrukturen för traditionella så kallade batchbetalningar måste uppgraderas. Det dyker upp fler och fler initiativ för att göra betalningar över landsgränserna smidigare och billigare, men det finns fortfarande arbete kvar att göra.

Vad krävs för att betalningar ska vara effektiva?

Samhällets kostnader, inklusive energiåtgång, för olika betalsätt ska vara låga. Avgifter ska vara transparenta och betalningarna ska vara snabba och smidiga. Det ska även finnas en sund konkurrens mellan de aktörer som erbjuder betaltjänster. Det innebär bland annat att betalningssystemet ska vara tillgängligt för olika typer av aktörer som vill erbjuda betaltjänster.

Digitala betalningar i Sverige är effektiva

Betalningar i Sverige är överlag effektiva, välutvecklade och fungerar bra för de allra flesta. Fler betalsätt har börjat accepteras i handeln vilket gynnar konkurrensen. Vissa typer av betalningar har dock inte utvecklats i samma takt som andra. Bland annat bör det finnas fler typer av betalningar som kan genomföras omedelbart, den privata infrastrukturen för vanliga batchbetalningar (som autogiro och bankgirobetalningar) är i stort behov av uppgradering och slutligen behöver utlandsbetalningar bli snabbare och billigare. Detta är en problembild som kvarstår från Riksbankens bedömningar i Betalningsrapporten 2024. Riksbanken bidrar till ökad effektivitet på betalningsmarknaden bland annat genom att ha öppnat upp för fler typer av betalningar än Swish i betalningssystemet RIX-INST.

Många företag har svårt att uppskatta kostnaden för att ta emot betalningar

Att förstå kostnaden för betalningar är viktigt för företag så att de kan använda sina resurser effektivt, stärka lönsamheten och öka konkurrenskraften, vilket i längden gynnar hela samhället. I Riksbankens undersökning framkommer det att företagens uppfattning om kostnaderna för att ta emot betalningar varierar, men framför allt har många svårt att göra en ungefärlig bedömning av kostnaden. Nästan var tredje företag kunde inte uppskatta de ungefärliga kostnaderna för att ta emot betalningar som andel av den årliga omsättningen. Att så pass många inte kunde svara på det indikerar att det behövs ökad tydlighet kring prissättningen av betaltjänster för att möjliggöra konkurrens. Mer om Riksbankens syn på betalningars prissättning finns att läsa i kapitel 3.3.

Bra med ökad konkurrens bland betalsätt i butik

I Sverige har kort (debet- och kreditkort) länge varit det vanligaste betalsättet bland konsumenter. Kortnätverken Visa och Mastercard har en dominerande ställning i den fysiska handeln till följd av starka tvåsidiga nätverkseffekter vilket begränsar konkurrensen. Nätverkens stora användarbas bland såväl köpare och säljare, och att korten accepteras över hela världen, gör det bekvämt för konsumenter och företag. Samtidigt blir det svårt för mindre aktörer att etablera sig på marknaden. På senare år har dock nya betalningsmetoder börjat utmana kortnätverkens dominans.

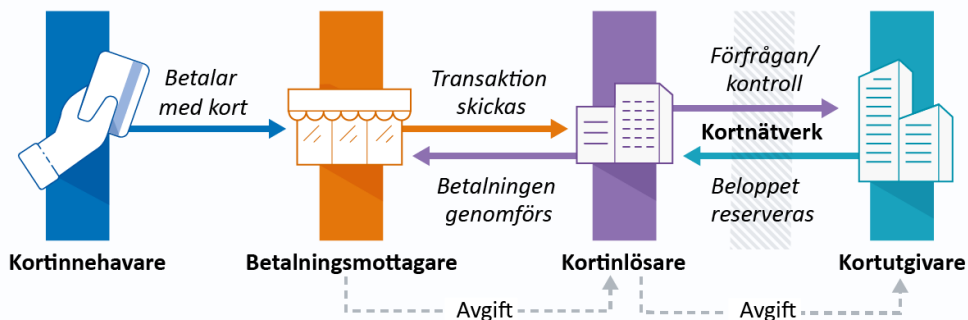
Swish har växt snabbt och de senaste åren även etablerat sig i den fysiska handeln som en konkurrent till de traditionella kortnätverken. Swish har integrerats i många kassasystem och företaget bakom tjänsten, GetSwish, har även börjat erbjuda en självskanningstjänst med hjälp av swishappen och QR-koder. Detta i syfte att förenkla betalningsprocessen och minska kötiderna för användarna.

Utöver Swish kan också open banking-lösningar spela en viktig roll i att öka konkurrensen på betalningsmarknaden. Genom att tillåta direktåtkomst till bankkonton kan open banking minska antalet mellanhänder, vilket kan leda till lägre transaktionskostnader och ökad effektivitet. Open banking-betalningar med kopplade bankkonton förekommer främst i e-handeln och för digitala tjänster, men det finns potential att dessa lösningar även ska kunna flytta in i fysiska butiker. En sådan utveckling kan främja en mer varierad och innovativ betalningsmarknad med högre konkurrens, där såväl konsumenter som handlare har fler valmöjligheter, smidigare betalningslösningar och bättre villkor.

FAKTA – Så fungerar olika betalningslösningar

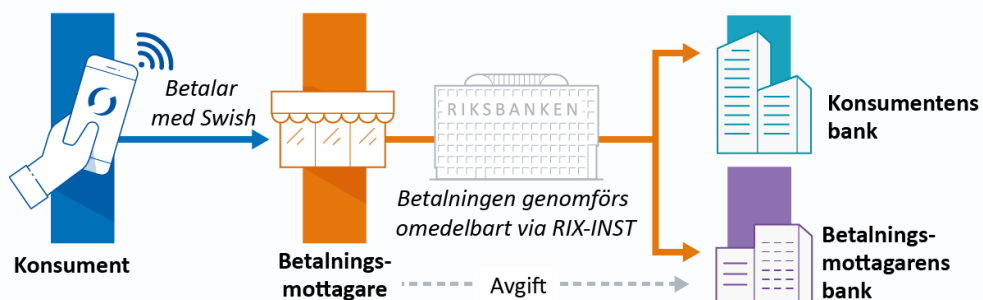
Kort är det vanligaste betalsättet i Sverige för betalningar mellan privatpersoner och företag. Ett kort kan vara kopplat till ett bankkonto eller kreditkortskonto hos en bank. Vid en korttransaktion är ofta flera parter involverade. Den vanligaste modellen kallas för "fyrpartsmodellen". Huvudaktörerna i en fyrpartsmodell baserad på nätverken Visa och Mastercard är kortinnehavaren, betalningsmottagaren, en kortinlösare och kortutgivaren.

Figur 2. Förenklad bild av en kortbetalning

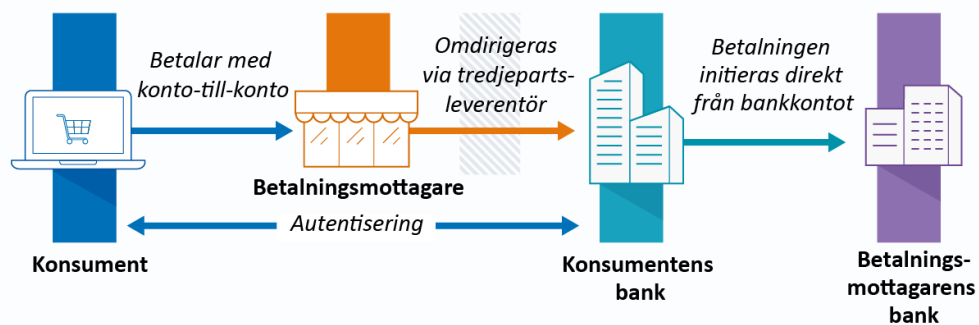
Swish är ett allt vanligare betalsätt i Sverige, framför allt för betalningar mellan privatpersoner och från privatpersoner till företag via e-handel. Alla betalningar som görs med Swish och går mellan två bankkonton i olika banker genomförs omedelbart mellan avsändar- och mottagarbankerna i RIX-INST, Riksbankens system för avveckling av omedelbara betalningar. Swish är i dag gratis för privatpersoner men handlare och företag betalar avgifter för att ta emot betalningar till den bank som handlaren eller företaget har avtal med. Avgifterna består dels av en månadsavgift, dels en avgift per transaktion.

Figur 3. Förenklad bild av en swishbetalning

En betalningslösning som blir allt vanligare är konto-till-kontobetaling via så kallad betalningsinitiering, exempelvis genom tjänster från Tink och Trustly. I denna lösning gör en tredjepartsleverantör det möjligt för en konsument att initiera en betalning direkt från sitt bankkonto till mottagaren, utan att behöva lämna den app eller hemsida som används. Betalaren identifierar sig mot sin bank, väljer från vilket konto pengarna ska dras och godkänner (autentiserar) sedan betalningen. Betalningen avvecklas sedan mellan betalarens och mottagarens banker via deras konton i RIX-RTGS. Betalaren betalar ingen avgift för att initiera en betalning men handlare och företag betalar i regel en avgift till den tredjepartsleverantör som gör initieringen möjlig.

Figur 4. Förenklad bild av en betalningsinitiering

Självbetjäning kan vara effektivt men förutsätter att konsumenter kan betala digitalt

I dag erbjuder många butiker självbetjäning via självskanning, självutcheckning eller egna appar. Oftast är självbetjäning ett komplement till bemannade kassor. Enligt en [undersökning](#) från HUI Research, som gjordes på uppdrag av GetSwish, växte självbetjäningshandeln med 10 procent 2023.

En annan form av självbetjäning är obemannade butiker, som också har blivit vanligare. Enligt en [rapport](#) från Tillväxtverket ökade antalet obemannade butiker från knappt 100 till 205 stycken mellan åren 2021–2023. Andelen obemannade butiker utgör dock fortfarande en liten andel av samtliga butiker, knappt 4 procent.

För handlarna kan det finnas flera fördelar med självbetjäning. Enligt GetSwishs rapport kan självbetjäning leda till fler köp till i genomsnitt högre belopp och bättre datainsamling för handlaren. Dessutom föredrog drygt hälften av konsumenterna att betala i självutcheckningsstation eller självskanningskassa när de handlade i en matvarubutik. Obemannade butiker kan öka tillgängligheten till dagligvaror, till exempel genom att finnas i glesbygd där det inte finns lönsamhet för en bemannad butik.

Så som obemannade butiker med självbetjäning är utformade i dag förutsätts man som konsument ha tillgång till och behärska digitala betalsätt. För att få tillgång till obemannade butiker måste man dessutom ofta ha BankID. Om bemannade kassor minskar till förmån för självbetjäning skulle det kunna leda till att vissa grupper får sämre möjligheter att betala för viktiga varor och tjänster.

Det finns för få sätt att betala omedelbart i Sverige

Omedelbara betalningar är en konto-till-kontoöverföring som kan göras dygnet runt och når mottagarens konto inom några sekunder. I Sverige är dessa betalningar inte lika vanliga som i andra länder – exempelvis Danmark. År 2023 var nästan hälften av antalet konto-till-kontobetalningarna omedelbara i Danmark, jämfört med 40 procent i Sverige, enligt Riksbankens egna beräkningar. Alla banker i Danmark erbjuder omedelbara överföringar via sina internetbanker.

I euroområdet var andelen omedelbara betalningar drygt [20 procent](#) i slutet av 2024. Nya [regleringar](#) som träder i kraft i år väntas medföra att siffran stiger framöver. Även på EU-nivå framhålls värdet av omedelbara betalningar. Europeiska rådets och Europaparlamentets [Förordning om omedelbara betalningar \(2024/886\)](#) trädde i kraft i april 2024, och syftar till att påskynda utvecklingen mot fler omedelbara betalningar. Förordningen innebär att banker som tillhandahåller vanliga konto-till-kontobetalningar i euro (även kallade SEPA-betalningar) blir skyldiga att även erbjuda omedelbara eurobetalningar till samma kostnad. Skyldigheten omfattar också svenska banker som erbjuder eurobetalningar, men gäller inte för transaktioner i svenska kronor. Riksbanken har tidigare, i [remissvaret](#) till Betalningsutredningens betänkande (SOU 2023:16), uttryckt att det är viktigt att även svensk lagstiftning anpassas för att innefatta en skyldighet att tillhandahålla omedelbara betalningar i svenska kronor. Detta eftersom företag och konsumenter förväntar sig att betalningar ska vara möjligt att göra snabbt och säkert och för att följa med i utvecklingen på de internationella betalningsmarknaderna.

I Sverige saknas i dagsläget möjligheten att göra omedelbara betalningar via internetbank och mobilbank. Genom att Riksbanken från hösten 2024 ställer krav på deltagare i RIX-INST att ta emot fler typer av omedelbara betalningar kan användarna i Sverige få större valmöjligheter. Exempelvis kan en kund vilja göra en fakturabetalning i sin internetbank som kommer mottagaren tillhanda omedelbart.

Omedelbara betalningar ökar effektiviteten

Omedelbara betalningar har blivit en allt viktigare del av betalningsmarknaden i takt med att den digitala ekonomin utvecklas, och konsumenternas förväntningar på snabba och smidiga finansiella tjänster ökar. Med omedelbara betalningar försvinner mellanhänder och transaktionstider kortas. På så sätt minskar de samhällsekonomiska kostnaderna för betalningar, vilket gynnar både företag och konsumenter. Företag kan då få bättre kontroll över sitt kassaflöde och en förbättrad likviditet. Konsumenter kan snabbt få tillgång till sina pengar, vilket är viktigt i många betalningssituationer och särskilt värdefullt för mottagare som är ekonomiskt utsatta. Bland de handlare, frisörer och restauranger, som deltog i Riksbankens enkät om betalningar så svarade mer än hälften att det är viktigt att betalningar kommer in på kontot direkt, istället för 1–3 dagar senare. Särskilt viktigt är det för företag med små genomsnittliga kundbetalningar.

Däremot finns det vissa [massbetalningar som inte anses lämpade att utvecklas omedelbart](#), såsom batchbetalningar för löner och statliga utbetalningar. Dessa hanteras bäst vid schemalagda tidpunkter för att effektivt hantera stora transaktionsvolymmer,

underlätta likviditetsplanering och möjliggöra nödvändiga kontroller som minskar risken för fel och bedrägerier.

Trots flera fördelar med omedelbara betalningar kvarstår vissa utmaningar kring säkerheten. Det kan exempelvis vara svårare att hinna göra kontroller för att förhindra penningtvätt och terrorismfinansiering. Dessutom kan olika former av bedrägerier bli svårare att stoppa än om man jämför med kortbetalningar och vanliga kontoöverföringar just beroende på snabbheten.

RIX-INST möjliggör konkurrens och innovation

RIX-INST är Riksbankens system för avveckling av omedelbara betalningar. RIX-INST använder den tekniska plattformen TIPS, som är ECB:s system för omedelbara betalningar. Till skillnad från avvecklingssystemet för större betalningar RIX-RTGS, är RIX-INST öppet dygnet runt alla dagar på året och betalningarna avvecklas och når mottagaren omedelbart.

Sedan februari 2024 går alla swishbetalningar genom RIX-INST i de fall betalningar går mellan två bankkonton i olika banker. Tidigare hanterades swishbetalningar i Bankgirots betalningssystem BiR (Betalningar i Realtid). Det finns flera fördelar med att swishbetalningarna har flyttat in i RIX-INST, bland annat att överföringarna mellan två olika banker nu sker mellan bankernas konton hos Riksbanken. Det minskar riskerna i betalningssystemet i sin helhet, bland annat eftersom Riksbanken inte kan gå i konkurs.

Sedan november 2024 är alla deltagarna i RIX-INST skyldiga att ta emot omedelbara betalningar enligt ett gemensamt regelverk (NCT-INST) som är framtaget av [Nordic Payments Council](#). Detta möjliggör ökad konkurrens och innovation på betalningsmarknaden eftersom en bank som är deltagare i RIX-INST nu kan utveckla nya betaltjänster där bankens kunder kan skicka omedelbara betalningar till konton i andra deltagarbanker. Genom att ett standardformat används möjliggör det även för open banking-aktörer att erbjuda omedelbara betalningar via betalningsinitiering. Det finns dock ingen skyldighet för bankerna i RIX-INST att erbjuda sina kunder sådana tjänster, se mer om Riksbankens syn på detta i kapitel 3.4. Det finns i dag två mindre banker som dagligen skickar betalningar enligt standardformatet på RIX-INST.

Snabbare och billigare betalningar mellan länder

Effektiva gränsöverskridande betalningar bidrar till betalningssystemets trovärdighet och främjar ekonomisk stabilitet och tillväxt. I en tid av stor migration är det också viktigt att människor kan skicka pengar till anhöriga genom så kallade remitteringar.

Det är en uppgift för staten att underlätta för gränsöverskridande betalningar. Centralbanker världen över arbetar för att sammankoppla nationella system och göra omedelbara betalningar mellan olika valutor möjliga (du kan läsa mer om det i kapitel 1.4). Ett exempel på ett sådant projekt är ett samarbete mellan Riksbanken, ECB, Banca d'Italia och Danmarks Nationalbank. Syftet är att bygga en grundläggande infrastruktur för omedelbara, valutaöverskridande betalningar i Europa genom ECB:s plattform för omedelbara betalningar, TIPS. Banker och andra betaltjänstleverantörer

kommer att kunna dra nytta av denna infrastruktur när de utvecklar betaltjänster för konsumenter och företag. För en beskrivning av omedelbara betalningar mellan olika valutor, se kapitel 3.4.

Även i de nordiska länderna är gränsöverskridande betalningar viktiga. Många människor reser, arbetar och handlar över gränserna, vilket gör snabba och smidiga betalningar mellan Sverige, Danmark, Norge och Finland viktiga.

En central aktör i Norden är det bankägda företaget Vipps MobilePay, som sedan 2024 erbjuder gränsöverskridande betalningar mellan Danmark, Norge, Finland och Sverige genom tjänsten Vipps. I Sverige är det emellertid inte alla banker som erbjuder tjänsten. En betalning genom Vipps MobilePay fungerar på olika sätt beroende på varifrån den skickas och vart den sänds. Gränsöverskridande betalningar till konton i Danmark, Norge eller Finland har en viss [avgift](#).

Utlandsbetalningar har blivit mer effektiva men mycket arbete återstår

Utlandsbetalningar är ofta dyrare, långsammare och mer omständliga än inhemska betalningar. I november 2020 enades G20-länderna om ett samarbete för att förbättra gränsöverskridande betalningar. Målet med samarbetet är att komma tillrätta med några av problemen som förknippas med utlandsbetalningar. Enligt de senaste uppföljningsrapporterna ([rapport 1](#) och [rapport 2](#)) från Financial Stability Board (FSB) har det skett framsteg inom de prioriterade områdena, men det arbete som hittills har skett är inte tillräckligt. Mer arbete krävs för att uppnå de kvantitativa målen. Vidare kommer det att ta tid innan vissa åtgärder ger synbara resultat.

Som en del av G20:s samarbete kring utlandsbetalningar har mål för kostnaderna för utlandsbetalningar satts upp. Senast 2027 får kostnaden för utlandsbetalningar inte överstiga 1 procent av betalningsvärdet för massbetalningar och 3 procent av det skickade beloppet för en remittering. Enligt en [studie](#) från Riksbanken är kostnaden för utlandsbetalningar via storbankerna från Sverige högre än G20:s mål. Det gäller såväl för betalningar med kort, som för kontoöverföringar och remitteringar. Det är framför allt växelkurspåslaget samt höga fasta avgifter per betalning som bidrar till de höga kostnaderna. Exempelvis är bara växelkurspåslaget i genomsnitt drygt 3 procent för kortbetalningar i EES-länder. I samma publikation konstateras att det finns vissa andra institut i Sverige som erbjuder utlandsbetalningar till kostnader som är nära G20:s mål.

Infrastrukturen för clearing moderniseras

Riksbanken ska bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt, inbegripet att allmänheten ska kunna göra betalningar. Här utgör betalningsinfrastrukturen en central del. Riksbankens övervakning och Finansinspektionens tillsyn syftar till att den privata betalningsinfrastrukturen följer gällande lagstiftning, regelverk och standarder.

Bankgirot ansvarar för clearing av massbetalningar. De har sedan 2023 i uppdrag av sina ägarbanker att i ett kortare perspektiv säkerställa och modernisera den befintliga infrastrukturen i Sverige. I ett längre perspektiv har de i uppdrag att ta fram lösningar

för framtiden. En utmaning för Bankgirot är att bygga ny infrastruktur och att utveckla tjänster baserade på nordiska standardformat för betalningar, och samtidigt upprätthålla stabiliteten i de befintliga system som baseras på andra äldre format. Övergången till ett nytt system kan medföra en tillfällig ökning av operativa risker. För att möta dessa utmaningar arbetar [Bankgirot](#) i nära samarbete med finanssektorn med en stegvis utveckling.

Finansinspektionen har satt ytterligare press på moderniseringsarbetet genom att [förelägga](#) ägarbankerna att åtgärda brister i den befintliga betalningsinfrastrukturen, senast i december 2026. Bristerna innebär att ägarbankerna i dag inte uppfyller penningtvätsregelverkets krav på informationsöverföring. Bristerna finns hos samtliga deltagare i Bankgirot och betalningssystemet Dataclearingen som drivs av Bankgirot. Föreläggandet riktas till ägarna av Bankgirot eftersom de har möjligheten att se till att bristerna åtgärdas. Riksbanken har [tidigare](#) uttryckt sig positivt om Bankgirots utvecklingsarbete. Därtill har Riksbanken framhållit att de banker som deltar också behöver säkerställa att de förbereder sina egna system och verksamheter för en övergång till Bankgirots nya lösning.

Ökad tillgång till betalningsinfrastruktur kan leda till effektivare betalningar

För att kunna bedriva verksamhet behöver betaltjänstleverantörer, som till exempel fintechbolag, tillgång till betalningsinfrastruktur och ett betalkonto. Fler aktörer som erbjuder betaltjänster kan bidra till ökad effektivitet och innovation på betalningsmarknaden och därmed gynna slutanvändare av betaltjänster som konsumenter, handlare med flera.

I dag kan kreditinstitut, värdepappersföretag, centrala motparter, clearingbolag, värdepapperscentraler och Riksgälden delta i Riksbankens avvecklingssystem RIX och i Bankgirots clearing och avvecklingstjänst. Den 9 april 2025 träder ändringar i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden i kraft som också ger betalningsinstitut och e-pengainstitut möjlighet att delta i avvecklingssystem såsom RIX. Förändringarna hänger samman med ändringar i Finalitydirektivet och EU:s betaltjänstdirektiv, och har implementerats i lokal lagstiftning över hela EU. Syftet med lagändringarna är att göra det möjligt för fler aktörer att erbjuda betalningar på lika villkor och öka konkurrensen inom betalningar, vilket på sikt kan bidra till ökad effektivitet och innovation. Riksbanken ser positivt på den nya lagstiftningen, läs mer om det i kapitel 3.4.

FAKTA – Riksbanken samlar in ny betalningsstatistik

Riksbanken behöver få en tydligare bild av betalningsmarknaden både för egna analyser och för att, i likhet med övriga EU-länder, rapportera betalningsstatistik till ECB. Riksbanken saknar grundläggande och heltäckande information om betalningsmarknaden, vilket är avgörande för att följa marknadens utveckling. En tydligare bild av betalningsmarknaden skulle minska beroendet av enkätundersökningar och ad hoc-datinsamlingar, liksom bidra till en mer heltäckande och jämförbar bild av betalningsflöden inom EU. Den riksbankslag som trädde ikraft 2023 innebär ett utökat mandat för Riksbanken att föreskriva om detta, och ett förslag till föreskrifter för betalningsstatistik håller på att tas fram. Efter ett [remissförfarande](#) under 2024 pågår ett arbete att anpassa och konkretisera föreskrifterna utifrån marknadens förutsättningar och utifrån vad Riksbanken behöver. Arbetet görs i samverkan med de tilltänkta rapportörerna.

2.3 Är betalningar i Sverige tillgängliga?

För de flesta i Sverige är tillgängligheten till betalningsmarknaden god. Digitaliseringen av betalningsmarknaden har bidragit till snabbare och smidigare betalningar för de allra flesta. Samtidigt kan många inte ta del av utvecklingen. Det handlar om personer som inte vill eller kan använda digitala tjänster, och personer som inte har tillgång till ett bankkonto.

Vad krävs för att betalningar ska vara tillgängliga?

Det ska vara möjligt för alla i Sverige att betala till rimliga kostnader. Användarna ska ha god tillgång till betaltjänster och det ska finnas olika betalsätt att välja mellan beroende på situation och förutsättningar.

Fortfarande problem med tillgången till betalkonto

I förra årets Betalningsrapport uppmärksammade Riksbanken att vissa personer och företag upplever problem med att öppna och behålla betalkonton i banker. Riksbanken bedömer att detta problem kvarstår.

Konsumenternas Bank- och finansbyrå menar att klagomål relaterade till tillgången till betalkonto är bland de vanligaste som byrån tar emot. Problemet har också uppmärksammats av exempelvis [Finansinspektionen](#), Post och Telestyrelsen (PTS) och länsstyrelserna. I studien [Kartläggning av behovet av grundläggande betaltjänster](#) som Ramboll genomfört på uppdrag av PTS framkommer att exempelvis personer utan svensk ID-handling, såsom gästforskare på universitet och högskolor liksom flyktingar från Ukraina, hör till grupper som kan möta problem med att få ett betalkonto.

Konsumenter har emellertid rätt till ett betalkonto med grundläggande funktioner enligt [betaltjänstlagen \(2010:751\)](#). Detta förutsatt att konsumenten är lagligen bosatt i det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), och att det inte skulle strida mot penningtvättslagen eller finnas andra särskilda skäl.

Det är just penningtvätsregler, särskilt bristande kundkänedom, som bankerna uppger som skäl till att neka konsumenter och företag konton, eller säga upp dem. Samtidigt är det svårt att ha ett fungerande liv i Sverige utan ett betalkonto. [Finansinspektionen](#) har uttryckt att bankerna i högre grad skulle kunna erbjuda ett betalkonto med begränsade funktioner för att minska riskerna, eller skärpt övervakning av transaktioner. Ett arbete för att öka tillgången till betalkonto pågår på många banker. Läs med om Riksbankens syn på tillgången till betalkonto i kapitel 3.2.

För personer utan tillgång till betalkonto kan så kallade laddningsbara kort utgöra ett alternativ. Exempelvis använder statliga myndigheter dessa för att göra utbetalningar till personer som saknar konto. Kortet förefaller fungera relativt väl. Det har emellertid vissa begränsningar, bland annat kan man inte använda kortet för att handla online eller betala räkningar. Dessutom är beloppsgränserna inte sällan låga och avgifterna höga. Eftersom kortet inte är kopplat till en persons konto utan till myndigheten som delar ut det finns därtill en viss grad av anonymitet inbyggd, vilket bland annat medför en risk för att kortet missbrukas, används för penningtvätt, finansiering av terrorism eller annan brottslig verksamhet.

Även företag och föreningar nekas ibland konto, eller får sitt konto avslutat. För dem finns ingen lagstadgad rätt att få öppna ett betalkonto på samma sätt som för privatpersoner, men det är av stor praktisk betydelse att ha ett konto. Däremot är banker, och vissa andra finansiella företag, skyldiga att ta emot insättningar (kontraheringsplikt) enligt [lagen om insättningsgaranti](#). Finansinspektionen menar att orsaken till nekade och avslutade konton även i dessa fall handlar om bankernas tillämpning av penningtvätsregelverket. [Swedish Fintech Association](#) rapporterar att problemet drabbar deras medlemsbolag. I undersökningen om småföretagens syn på betalningar som Riksbanken genomfört, uppgav emellertid endast en liten andel att de haft problem med tillgång till konto. Bland de flesta små handlare, restauranger och frisörer tycks detta alltså inte vara ett utbrett problem.

[Betalningsutredningen](#) lämnade ett antal förslag på området. Bland annat föreslog utredningen att Finansinspektionen, genom ändrade föreskrifter, skulle samla in uppgifter om antalet nekade och avslutade betalkonton. På så sätt skulle omfattningen av problemet synliggöras. [Finansinspektionen](#) har dock kommit fram till att man i dagsläget saknar rättsliga förutsättningar för en sådan föreskriftsändring men frågan bereds vidare.

Tillgången till grundläggande betaltjänster täcker inte samhällets behov

Länsstyrelserna har i [uppdrag](#) att bevaka och bedöma tillgången till grundläggande betaltjänster. Dessa omfattar betalningsförmedling, exempelvis räkningsbetalningar, liksom kontantuttag och insättning av dagskassar på bankkonto för näringsidkare och föreningar. I 2024 års [bevakningsrapport](#) anser 15 av 21 länsstyrelser att tillgången till

betaltjänster för privatpersoner inte är tillfredsställande. Det är samma antal som 2023. Ingen länsstyrelse anser att tillgången till grundläggande betaltjänster för äldre och personer med funktionsnedsättningar är tillfredsställande. Denna bild bekräftas även i den [rapport](#) som Ramboll tagit fram, på uppdrag av PTS. I Rambolls rapport kartläggs behovet av grundläggande betaltjänster, med fokus på räkningsbetalningar.

Länsstyrelsernas uppdrag har sin bakgrund i ett mål om att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser, vilket riksdagen fattade beslut om 2007. Betalningsmarknaden har emellertid genomgått stora förändringar sedan dess, och i dag skulle exempelvis tillgång till betalkort och Swish kunna anses vara minst lika grundläggande betaltjänster som de befintliga. [Betalningsutredningen](#) föreslog att målet bör ändras för att bättre spegla dagens behov och förutsättningar och fokusera på allas möjlighet att göra sina betalningar, istället för på vissa specifika tjänster. Utredningen menade vidare att en ny målformulering skulle ge offentliga aktörer som länsstyrelserna och PTS större möjlighet att vidta lämpliga åtgärder. I Riksbankens [remissvar](#) till utredningen uttrycktes stöd för detta förslag.

Det finns dock fortfarande ett behov av de betaltjänster som det nuvarande målet omfattar, till exempel räkningsbetalning över disk och möjlighet att sätta in dagskassar på konto för företag och föreningar. Enligt länsstyrelserna saknas möjlighet att betala en räkning kontant på många platser i landet. Som nämns i kapitel 2.1 finns i dagsläget även vissa problem och sårbarheter i möjligheten att sätta in dagskassar.

Vissa digitala betalsätt är mer tillgängliga än andra

Vissa betaltjänster är utformade på ett sätt som gör att personer med olika typer av fysiska funktionsnedsättningar inte kan använda dem. Det kan exempelvis handla om synnedsatta som har svårt att använda pekskärm, vilket kan innefatta både smart telefon och betalterminaler med glasskärm (så kallad pin on glass). För personer med nedsatt kognitiv förmåga kan digitala betalsätt ibland vara svåra att lära sig eller förstå. Kontanter kan på ett tydligare sätt visa hur mycket pengar som går åt, och hur mycket man har kvar i plånboken. Många personer med kognitiv funktionsnedsättning saknar BankID, vilket bland annat utesluter Swish och gör det svårt att handla på internet. BankID underlättar även användningen av en rad andra tjänster – exempelvis genom tillgång till myndigheters och företags digitala tjänster. För att få tillgång till ett BankID krävs det ett svenskt personnummer, vilket kan försvåra för utländska medborgare som kommer till Sverige. En ny statlig e-legitimation kan förbättra möjligheterna att identifiera sig digitalt för de som av olika skäl inte får eller kan använda BankID. Se kapitel 2.1.

Kortbetalningar i fysisk butik har för de allra flesta blivit ett tillgängligt och lättanvänt betalningsalternativ, även för grupper som i övrigt inte är digitalt delaktiga i någon stor utsträckning. Den så kallade blippfunktionen har gjort betalningar snabbare, och även underlättat för personer som har svårt att komma ihåg koder. Detta eftersom köp med lägre belopp inte kräver pinkod, men maxbeloppet varierar mellan banker. Även tjänster som integrerar kort i mobiltelefonen kan underlätta, exempelvis tjänster som Apple Pay och Samsung Pay. Dessa köp autentiseras med biometriska lösningar som ansiktsigenkänning eller fingeravtryck, och kräver sällan pinkod. Men det

förutsätter att man har tillgång till och kan använda en smart telefon. Detsamma gäller för vissa tjänster, till exempel parkering och kollektivtrafik, som marknadsför och ger rabatter vid köp och betalning via olika appar. Riksbanken menar att flera betalningsalternativ, i synnerhet kort, behöver erbjudas vid köp av varor och tjänster. Läs mer om detta i kapitel 3.2.

Ny reglering kan bidra till ökad tillgänglighet

I juni 2025 träder [lagen](#) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet i kraft. Lagen syftar till att göra bland annat bank- och betaltjänster mer tillgängliga genom krav på bland annat standardisering. Det handlar exempelvis om att informationen om en tjänst ska gå att uppfatta med mer än ett sinne och presenteras på ett begripligt sätt. Enligt bestämmelserna ska appar bli tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att de görs uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta. Betalningsterminaler och självbetjäningsautomater, till exempel uttags- och biljettautomater, omfattas också av kraven på tillgänglighet.

Lagen bör medföra att tjänsterna blir lättare att använda. Samtidigt har kritik lyfts mot att lagen och EU:s Tillgänglighetsdirektiv, som lagen har sitt ursprung i, inte omfattar kognitiv tillgänglighet i tillräcklig utsträckning. Dessutom finns farhågor om att det finns för många möjligheter att göra undantag från de krav som ställs.

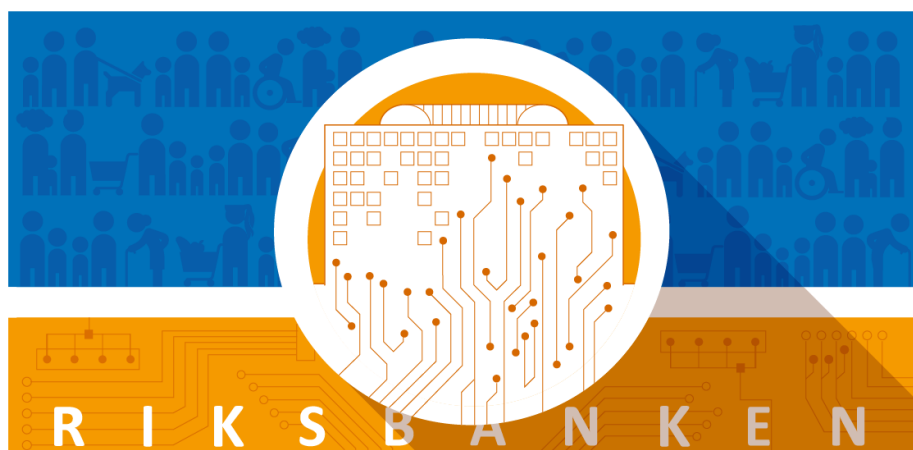
Svårt att få hjälp med betalningar

I takt med att allt fler betalningar görs digitalt och att allt fler bankkontor stängt, ökar behovet av att få hjälp med betalningar för den som har svårt att betala själv med digitala verktyg. Som Riksbanken uppmärksammade i förra årets Betalningsrapport finns det bara ett fåtal platser som erbjuder räkningsbetalning över disk, och det kan dessutom vara dyrt – upp till 150 kronor per räkning. Man kan istället behöva hjälp från en närstående att betala räkningar eller göra inköp. Att lämna ut sitt kort och sin pinkod bryter dock mot bankernas kortvillkor, och att använda någon annans BankID kan utgöra missbruk av urkund alternativt urkundsförfalskning. Att hjälpa någon med betalningar väcker också frågor om integritet och ansvarsutkrävande, liksom risken för att den närstående eller vårdpersonalen utnyttjar personen som behöver hjälp.

För att få hjälp med betalningar kan man ge en anhörig fullmakt. Man kan också behöva en ställföreträdare, det vill säga en god man eller förvaltare. Gemensamt för dessa är att hanteringen generellt är betydligt mindre digital än resten av betalningsmarknaden. En fullmaktstagare behöver exempelvis ofta uppsöka ett bankkontor, med fullmakten i original, för att utföra bankärenden för fullmaktsgivarens räkning. På så sätt kan banken säkerställa att fullmakten fortfarande gäller. För gode män och förvaltare varierar det digitala tjänsteutbudet mellan olika banker, och de kan också behöva besöka ett bankkontor för vissa bankärenden. För att underlätta digitaliseringen har [Ställföreträdarutredningen \(SOU 2021:36\)](#) föreslagit ett nationellt ställföreträdaregister som bland annat banker och andra betaltjänstleverantörer kan använda för att kontrollera ställföreträdarens behörighet. Förslaget, som presenterades i maj 2021, har hittills inte lett till någon ny lagstiftning.

3 Riksbankens arbete och rekommendationer

Riksbanken utgår ifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv och tillhandahåller lösningar samt agerar när säkerhet, effektivitet och tillgänglighet inte kan uppnås utan statlig medverkan. Det inkluderar bland annat att säkerställa landets kontantförsörjning och driva betalningssystemet RIX. Genom att följa utvecklingen på betalningsmarknaden identifierar Riksbanken åtgärder som kan bidra till en säkrare, effektivare och mer tillgänglig marknad. Det handlar bland annat om att såväl privata som offentliga aktörer behöver se till att allmänheten kan betala – under normala förhållanden såväl som i kris och vid höjd beredskap. Dessutom behöver den bakomliggande betalningsinfrastrukturen stärkas och moderniseras.

3.1 Allmänhetens möjlighet att betala i kris och vid höjd beredskap behöver stärkas

Riksbanken arbetar för att betalningar ska kunna genomföras i alla lägen. Det innebär bland annat att säkerställa kontantförsörjningen i landet, liksom att genom föreskrifter ställa krav på företag som är av särskild betydelse för betalningar. För att ytterligare stärka beredskapen i betalningssystemet anser Riksbanken att köp av livsnödvändiga varor behöver kunna betalas med både kort offline och med kontanter. Dessutom behöver kontantinfrastrukturen bli mindre sårbar.

Riksbankslagen styr beredskapsarbetet för betalningar

Enligt riksbankslagen har Riksbanken ett ansvar för den civila beredskapen inom betalningsområdet. Detta innebär att Riksbanken ska säkerställa att allmänheten kan genomföra betalningar, både i fredstida krissituationer och vid höjd beredskap.

Riksbanken har kravställande, samordnande och övervakande uppgifter i förhållande till de företag som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar. Genom Riksbankens [föreskrifter](#) fastställs dels vilka företag som omfattas, dels deras beredskapsansvar. Föreskrifterna beskriver krav på företagets interna arbete för att de ska kunna upprätthålla betalningsverksamheten i alla lägen. Företagen ska, förutom att stärka sin egen beredskap, även delta i det gemensamma förmågehöjande arbete inom betalningsområdet samt i den ledningsfunktion för samordning och information som Riksbanken kan aktivera vid allvarliga störningar i betalningssystemet. Riksbanken stödjer företagen i att uppfylla föreskrifternas krav, bland annat genom att tillhandahålla planeringsförutsättningar för betalningsområdet och säkerställa att företagen kan krigsplacera sin personal. Vidare övervakar Riksbanken att företagen uppfyller kraven, och har möjlighet att besluta om föreläggande med eller utan vite om de inte efterlevs.

I nuläget träffas tolv företag av föreskrifterna. Riksbanken planerar att under 2025 inleda arbetet med att uppdatera föreskrifterna i syfte att utöka antalet aktörer som omfattas samt vid behov konkretisera och skärpa de befintliga kraven.

Privat-offentlig samverkan är central

Riksbanken leder samverkanstrukturen Civil Beredskap Betalningar där företagen som träffas av föreskrifterna samt Riksbanken och Riksgälden ingår. Under 2024 har Riksbanken tillsammans med företagen kartlagt betalningsflöden, analyserat risker och sårbarheter samt identifierat åtgärdsbehov för att stärka beredskapen inom betalningsområdet. Nu pågår ett arbete med att genomföra de åtgärder som identifierades i syfte att stärka betalningssystemet ytterligare. En av dessa är att förbättra möjligheten att betala med kort offline för livsnödvändiga varor, såsom mat, medicin och drivmedel.

Möjligheten att betala offline med kort behöver förbättras

Riksbanken anser att det är nödvändigt att öka möjligheten att genomföra betalningar även vid stora störningar i datakommunikationen. Särskilt gäller det allmänhetens betalningar för livsnödvändiga varor. Därför bör kortbetalningar kunna genomföras även utan fungerande datakommunikation, det vill säga offline. Flera av våra nordisk-baltiska grannländer har redan genomfört eller är på väg att införa ett sådant system, antingen genom lagstiftning som i Estland och Lettland, eller genom en frivillig överenskommelse mellan marknadsaktörerna som i Danmark. Se faktarutan "Så har våra grannländer stärkt betalningssystemets motståndskraft med offlinebetalningar" i kapitel 2.1. Enligt Riksbanken är det centralt att arbetet bedrivs i nära samverkan mellan berörda privata och offentliga aktörer, men i slutändan måste de privata aktörerna lösa hur det praktiskt ska gå till.

För att komma vidare i arbetet krävs både en gemensam bild av hur offlinebetalningar fungerar i olika situationer i dag, liksom en analys av ändringar som kan behöva göras i befintliga regelverk, avtal och processer. Riksbanken har därför kallat samman en bredare krets av marknadsaktörer än endast de företag som omfattas av föreskrifterna, exempelvis även kortnätverk, kortinlösare och handeln. De tekniska förutsättningarna för offlinebetalningar bedöms relativt goda redan i dag, men frågor att lösa ut är administrativa processer, hur missbruk av offlinebetalningar kan stävjas och vem som ska bära den likviditets- och kreditrisk som uppstår vid en offlinebetalning.

Riksbankens mål är att kortbetalningar senast vid halvårsskiftet 2026 ska kunna genomföras offline vid köp av livsnödvändiga varor och vid störningar som pågår upp till sju dagar. Möjligheten bör gälla alla över 18 år som har ett kort hos någon av de banker som omfattas av Riksbankens föreskrifter.

Riksbanken leder i fredstida kris och vid höjd beredskap

Vid allvarigare störningar eller vid höjd beredskap ansvarar Riksbanken för att inhämta information och sammanställa en lägesbild för betalningar inom ramen för Riksbankens ledningsfunktion. Funktionen aktiveras vid en inträffad händelse som påverkar eller kan påverka möjligheten att genomföra betalningar.

I utredningen [En ny funktion för krishantering vid allvarliga driftstörningar i den finansiella sektorns digitala infrastruktur](#) föreslås att Riksbanken ska ansvara för en operativ funktion inom [beredskapssektorn Finansiella tjänster](#). Riksbanken har i sitt [re-missvar](#) uttryckt stöd för förslaget om en ny funktion under Riksbankens ansvar i samverkan med Finansinspektionen, men anser att dess krisförberedande uppgifter bör begränsas till det som är nödvändigt för att den ska fungera effektivt vid en krissituation. Detta skulle innebära att Riksbankens ledningsfunktion behöver utökas för att omfatta hela beredskapssektorn och inte enbart vara avgränsad till betalningsområdet, vilket påtalades i Betalningsrapporten 2024.

Riksbankens ansvar för kontanter

Enligt riksbankslagen ska Riksbanken driva minst fem sedeldepåer på olika platser i landet. Det är en betydande ökning, tidigare fanns endast en depå. Sedan den 1 januari 2023 driver Riksbanken depåer i Märsta, Jönköping och Umeå. Den 1 januari 2026 ska Riksbanken ha öppnat två depåer till varav en ska ligga i Jämtlands eller Västernorrlands län. Att ha lager av kontanter på fler platser i landet minskar såväl kostnaderna för företagen som risken för att kontanter skulle bli svåra att använda vid störningar. Riksbanken ser över ytterligare åtgärder för att stödja distributionen av kontanter i hela landet.

Enligt lagen ska Riksbanken följa, analysera och vid behov samordna hanteringen av kontanter i Sverige. Lagen säger även att ett företag som bedriver verksamhet som påverkar tillgången till kontanter i Sverige ska informera Riksbanken om företaget avser att upphöra med denna verksamhet. Riksbanken planerar att under 2025 ta fram föreskrifter som förtydligar denna informationsplikt avseende bland annat krav på tidpunkt för informationen och vad den ska innehålla.

Fler åtgärder behövs för en hållbar kontantkedja

I slutet av 2024 lämnade en utredare på Finansdepartementet [förslag](#) till åtgärder för att säkra möjligheten att betala med kontanter och tillgången till kontanttjänster (utredningen beskrivs närmre i kapitel 1.3). Riksbanken skickade i september 2024 en [skrivelse](#) till Finansdepartementet med förslag på åtgärder i syfte att säkerställa att företag och offentliga aktörer som tar emot kontanter får tillgång till dagskasse- och växelkassetjänster. Om företag och myndigheter blir tvungna att ta emot kontanter, enligt utredningens förslag, måste de ha tillgång till dessa tjänster.

Det finns redan i dag ett [lagkrav](#) på vissa banker att säkerställa att företag och föreningar kan sätta in dagskassar i betryggande utsträckning. Kravet omfattar även stiftelser och enskilda näringsidkare men inte privatpersoner eller offentliga aktörer. Lagkravet behöver, enligt Riksbanken, skärpas och förtydligas då de tjänster som bankerna erbjuder är otillräckliga. Bankerna har valt att leva upp till kraven genom att tillhandahålla insättningsautomater med beloppsgränser som är alltför låga för många näringsidkare.

Riksbanken vill även att bankerna ska bli skyldiga att erbjuda företagskunder möjligheter att ta ut mindre summor kontanter i form av växelkassor. Detta är en tjänst som kraftigt försämrats i samband med att allt fler banker stängt ner sin manuella kontant-service.

Riksbanken välkomnar därför att Kontantutredningen lagt fram förslag som ligger väl i linje med Riksbankens skrivelse om att öka de stora bankernas ansvar för dagskassain-sättning och växelkassor. För att upprätthålla kontantinfrastrukturen i Sverige och för att kontanter fortsatt ska kunna fungera som ett betalningsmedel bör riksdagen och regeringen efter remissförfarande genomföra de åtgärder som föreslås i Kontantut-redningen avseende kontantplikt för vissa betalningsmottagare liksom åtgärder för att säkra kontantinfrastrukturen.

Inför kontantplikt och en beloppsgräns för kontanta betalningar

Kontanter behövs dels för att alla ska kunna betala, dels för att det ska finnas ytterligare ett betalsätt att använda i händelse av kris eller krig. Riksbanken anser därför att det ska finnas en generell skyldighet för handlare att ta emot kontanter vid köp av livsnödvändiga varor. I Kontantutredningen lämnas förslag i denna riktning, vilket Riksbanken välkomnar.

Samtidigt används kontanter ibland i kriminella syften. För att försvåra för den kriminella ekonomin anser Riksbanken att det bör införas en högsta beloppsgräns vid kontantköp. I dag finns i [penningtvättslagen](#) krav på att företag ska uppnå kundkännedom om kunder gör betalningar med kontanter över 5 000 euro. När EU:s penningtvätts-förordning träder i kraft 2027 kommer maxbeloppet för betalningar med kontanter inom EU att vara 10 000 euro. Lägre beloppsgränser vid kontantköp är dock vanligt fö-rekommande i [många europeiska länder](#), som i Danmark, med en gräns på 15 000 danska kronor, eller Spanien och Italien med ett maxbelopp på 1 000 euro. Med en lämpligt utformad beloppsgräns kan personer som vill och behöver använda kontanter av legitima skäl fortsätta göra det och samhällets motståndskraft kan upprätthållas. Det blir samtidigt svårare att bedriva penningtvätt, skatteundandragande och göra sig av med stora summor kontanter som erhållits genom brottslig verksamhet genom köp av exempelvis lyxprodukter. En lämplig beloppsgräns kan utformas med inspiration från våra grannländer och övriga Europa.

3.2 Alla ska kunna betala

Alltför många står utanför den digitala betalningsmarknaden. För att alla ska kunna betala behöver bankerna se till att fler får tillgång till ett betalkonto. Dessutom behöver betaltjänster anpassas utifrån olika konsumenters behov.

Tillgången till betalkonto behöver öka

I förra årets Betalningsrapport uppmärksammade Riksbanken att vissa konsumenter och företag nekas tillgång till ett betalkonto, eller får sitt konto avslutat. Även [Finansinspektionen](#) har lyft problemet, och menar att bankerna i första hand bör pröva riskreducerande åtgärder istället för att helt neka en kund att öppna ett konto. Trots detta tycks problemet inte ha minskat, framför allt bland vissa grupper och företag. För att få en bättre uppfattning om omfattningen av antalet nekade och avslutade konton behövs emellertid tillförlitlig statistik.

En vanlig anledning till att banker nekar eller avslutar konton är att de anser att de inte kan uppnå tillräcklig kundkännedom och därmed inte leva upp till kraven i regelverket mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Penningtvätt och terrorismfinansiering utgör allvarliga samhällsproblem som givetvis måste motverkas. Samtidigt bedömer Riksbanken att fler bör kunna ges tillgång till ett betalkonto med begränsade funktioner genom att exempelvis undanta utlandsbetalningar eller anpassa beloppsgränser. Denna typ av åtgärder är också i linje med det arbete som bedrivs för att motverka bedrägerier, där enklare konton och skyddsvallar kan försvåra för kriminella aktörer. Bankerna kan även skärpa övervakningen av transaktioner till och från dessa konton. Det har även både [Betalningsutredningen](#) och Finansinspektionen lyft. Finansinspektionen har meddelat att man kommer att fortsätta granska frågan i myndighetens [tillsynsarbete](#) under 2025, liksom kalla till sig ett antal banker för att följa upp deras arbete med tillgången till betalkonto. Ett arbete för att öka tillgången till betalkonto pågår på många banker. Riksbanken välkomnar detta.

Riksbanken kommer att bevaka frågan, och i dialog med marknads aktörer och berörda myndigheter undersöka vilka ytterligare klargöranden eller åtgärder som behövs för att förbättra tillgången till betalkonton.

Betalningsalternativ för konsumenters olika behov

För att alla i samhället ska kunna betala, behöver olika betalningsalternativ finnas tillgängliga. Det ligger i linje med de finansmarknadspolitiska mål som riksdagen fattat beslut om, och som innebär att finansiella företag ska tillgodose hushålls och företags behov av finansiella tjänster. För personer som av olika skäl inte kan eller vill ta del av digitala tjänster utgör kontanter ett viktigt betalningsalternativ, liksom brevgiro för räkningsbetalningar.

Att betala med kort är för många ett snabbt och smidigt betalsätt, särskilt sedan möjligheten att blippa sitt kort eller sin mobil infördes. Även om kortbetalningar är digitala är de betydligt lättare att använda för digitalt ovana än betalningar via exempelvis appar. Appbetalningar används i allt högre grad för exempelvis kollektivtrafik och parkeringsavgifter. Som Riksbankens enkät visat är kortbetalningar det vanligaste betalsättet som mindre butiker, frisörer och restauranger tar emot. Riksbanken anser att kort bör finnas som betalningsalternativ för viktiga tjänster, vilket skulle underlätta för fler att betala och vara delaktiga i samhället.

Lagen om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet kan bidra till bättre utformade tjänster så att fler kan använda dem. Riksbanken fortsätter att bevaka frågan, i dialog med marknads aktörer och andra intressenter. Riksbanken anser emellertid att fler åtgärder kan vidtas för att ytterligare förbättra tillgängligheten till betaltjänster. Det handlar exempelvis om att i större utsträckning dra nytta av tekniska lösningar som biometri för identifiering och autentisering – givetvis med respekt för konsumentens integritet.

För personer som hjälper andra att betala – till exempel anhöriga och gode män – bör möjligheten till att göra digitala betalningar förbättras. Särskilt gäller det sätt att betala spårbart, vilket är viktigt för att motverka bedrägerier. Ett exempel är kort koppade till huvudmannens transaktionskonto, där betalningar kan registreras som utförda av ställföreträdaren. Ett annat alternativ kan vara kort med betalning som kan användas i specifika butiker, och som vanligtvis saknar kreditfunktion. Även andra mer traditionella betalsätt är viktiga för många ställföreträdare likväl anhöriga som hjälper till med betalningar. Ett exempel på ett sådant traditionellt betalsätt är brevgiro. För att underlätta för dessa personer behöver det finnas tillgång till olika betalsätt, som är säkra och inte bryter mot villkor eller andra regelverk.

Det bedrägeribekämpande arbetet bör fortsatt prioriteras

Personer som är ovana vid digitala betaltjänster kan i högre grad uppleva en rädsla för att bli utsatt för bedrägerier. Denna rädsla är inte obefogad, då antalet bedrägerier genom social manipulering och digitala betaltjänster de senaste åren vuxit till ett stort problem. Många aktörer – offentliga såväl som privata – arbetar nu aktivt för att mot-

verka bedrägerierna. Det är positivt. För att allmänheten ska ha förtroende för betalningssystemet måste de uppleva att systemet är säkert, inte minst de grupper som vill använda de digitala tjänsterna men inte vågar.

Förra året presenterade exempelvis bankerna, genom Bankföreningen, ett [åtgärdspaket](#) för att stoppa bedragarna. I paketet ingår bland annat att bankerna ska blockera användningen av Swish och BankID för bedragare och penningmålvakter mer effektivt. Dessutom ges möjlighet för konsumenter att göra olika tillval till bankernas tjänster – bland annat tidsfördröjningar och beloppsgränser för vissa betalningar. Som tidigare nämnt skulle sådana här tillval och åtgärder även kunna användas för att öka inkluderingen på betalningsmarknaden, genom att fler ges tillgång till betalkonto med begränsade funktioner. Även Finansinspektionen har lämnat [förslag](#) på hur betalningsrelaterade bedrägerier kan motverkas. Det är viktigt att alla berörda aktörer fortsätter att arbeta aktivt så att bedrägerier kan förhindras i mesta möjliga mån.

3.3 Framtidens betalningsinfrastruktur behöver utvecklas

Betalningsmarknaden har genomgått en snabb och omfattande förändring, driven av den ökade digitaliseringen, nya konsumentbeteenden och framväxten av nya aktörer. Det ställer nya krav på den svenska betalningsinfrastrukturen. Infrastrukturen måste utvecklas och anpassas för att även i framtiden möjliggöra säkra, effektiva och tillgängliga betalningar för alla användare.

Utvecklingen på betalningsmarknaden kräver modernisering av infrastrukturen

Riksbanken har under en längre tid lyft att det behövs en ny, effektiv och säker betalningsinfrastruktur i Sverige i form av system för clearing och avveckling av betalningar. Flera faktorer förändrar förutsättningarna för den befintliga infrastrukturen, exempelvis att allt fler betalningar sker omedelbart, och det finns ökade krav på harmonisering och användning av gemensamma internationella standarder i både inhemska och gränsöverskridande betalningar. Både privata och statliga aktörer har ett ansvar för att modernisera betalningsinfrastrukturen.

Under 2024 har Riksbanken tagit fram en analys över hur betalningsinfrastrukturen behöver moderniseras de närmaste åren, och beställt en extern utvärdering av den svenska betalningsmarknaden med särskilt fokus på infrastrukturen.

Extern utvärdering av betalningsinfrastrukturen pekar på förbättringsområden

Under våren 2024 gav Riksbanken en oberoende expert med lång internationell erfarenhet av betalningsfrågor i uppdrag att [utvärdera](#) den svenska betalningsmarknaden. En viktig slutsats i utvärderingen är att Sverige behöver ta nya tag när det kommer till att utveckla omedelbara betalningar. Swish var, enligt utvärderingen, en succé och

gjorde Sverige till en föregångare i användningen av omedelbara betalningar. Men för att inte halka efter bör Sverige nu vidareutveckla omedelbara betalningar för fler användningsområden (till exempel företags- och myndighetsbetalningar), säkerställa att betalningar kan genomföras i olika gränssnitt utöver Swish (exempelvis i internetbanken), och slutligen möjliggöra för nya aktörer att erbjuda tjänster för omedelbara betalningar. Riksbankens avvecklingssystem RIX-INST och de nya kraven på systemets deltagare att kunna ta emot omedelbara betalningar, i enlighet med det nordiska gemensamma regelverket NCT-INST (som är framtaget av Nordic Payments Council), är en viktig katalysator för en sådan utveckling.

En annan central slutsats i utvärderingen avser systemet för styrning och utveckling av den svenska betalningsinfrastrukturen för att inkorporera fler samhällsintressen i en för det svenska samhället central infrastruktur. I utvärderingen nämns att Sverige bland annat bör överväga följande förslag:

- Ge en större roll till statliga aktörer i syfte att ge strategisk vägledning på hög nivå för prioriteringar inom betalningsindustrin och representera slutanvändarnas, det vill säga företagens och medborgarnas, intressen i betalningssystemet.
- Att etablera någon form av nationell heltäckande betalningsorganisation med en roll för mindre banker, övriga intressenter på betalningsmarknaden såsom betalningstjänstleverantörer, konsumentorganisationer, handel och eventuellt även Riksbanken som kompletterar nuvarande intresseorganisationer.
- Reglering som innebär någon form av explicit samhällsuppdrag för privata operatörer av viktig nationell betalningsinfrastruktur.

Riksbanksstudie om framtidens svenska betalningsinfrastruktur

I riksbanksstudien [Vägen framåt för clearing och avveckling av massbetalningar i svenska kronor](#) presenterar Riksbanken sin syn på hur betalningsinfrastrukturen behöver moderniseras de närmaste fem åren. Samarbete mellan aktörer och anpassning till nya tekniska krav är avgörande för att säkerställa en säker, effektiv och stabil betalningsmarknad i Sverige. Viktiga förändringar som en framtida betalningsinfrastruktur måste ta hand om är övergången till ISO 20022-standarden för betalningsmeddelanden, ökad efterfrågan på omedelbara betalningar, nya deltagare i de centrala infrastruktursystemen samt säkerhetsrisker och krav på att motverka illegala transaktioner.

Studien lyfter fram sex principer som bör vägleda moderniseringen av den svenska betalningsinfrastrukturen:

- **Delat ansvar mellan stat och privata aktörer:** Staten och privata aktörer har ett gemensamt ansvar för att utveckla, driva och underhålla betalningsinfrastrukturen.
- **Följa internationella standarder:** Betalningsinfrastrukturen ska anpassas till internationella standarder som ISO 20022 och Nordic Payments Councils (NPC:s) regelverk för att säkerställa effektivitet, innovation och konkurrenskraft.
- **Tillgänglighet vid alla tidpunkter:** Infrastrukturens system ska kunna hantera betalningar dygnet runt, både omedelbara betalningar och de som kräver clearing och avveckling vid specifika tidpunkter.
- **Kapacitet för nya aktörer:** Systemen ska kunna välkomna nya typer av aktörer, såsom betalningsinstitut och e-pengainstitut, i linje med ny EU-reglering.
- **Avveckling i centralbankspengar:** Alla massbetalningar, inklusive kortbetalningar, ska avvecklas i centralbankspengar för att minimera risker och säkerställa stabilitet.
- **Motståndskraft:** Infrastrukturen ska vara robust och motståndskraftig mot cyberattacker, bedrägerier och andra störningar, och kunna hantera krissituationer under fredstid och vid höjd beredskap.

Modernisering av clearinginfrastrukturen brådskar

Bankgirot och bankerna har ett omfattande och brådskande arbete framför sig för att modernisera och effektivisera den svenska infrastrukturen och tjänster för batchbetalningar. Det avser bland annat att implementera internationella standarder som ISO 20022, leva upp till ny reglering och att säkerställa infrastrukturens motståndskraft i en mer orolig geopolitisk miljö. Arbetet kommer att pågå i flera år och behöver bedrivas öppet och i nära kontakt med såväl myndigheter som infrastrukturens slutanvändare – både vid planering och implementering. Riksbanken anser att principerna som listats i riksbanksstudien bör vägleda Bankgirots och bankernas arbete.

Bredda inflytandet över framtidens betalningsinfrastruktur

En framtida svensk betalningsinfrastruktur är viktig för hela samhället och påverkar konsumenter, företag och den offentliga sektorn. De stora bankerna har länge haft ansvaret för att utforma och driva den privatägda betalningsinfrastrukturen. Mot bakgrund av den betydelse betalningsinfrastrukturen har för olika samhällsintressen bör de stora bankerna överväga att bredda inflytandet över infrastrukturen. De oberoende ledamöterna i Bankgirots styrelse är ett bra första steg mot en bredare representation.

Utvärderingen som gjorts av den svenska betalningsmarknaden visar att flera andra länder har mer utvecklade modeller för att säkerställa inflytande över betalningsinfrastrukturen för såväl det offentliga som för slutanvändare. Riksbanken behöver ta en

aktiv roll för att ett brett samhällsperspektiv ska genomsyra betalningsinfrastrukturens utformning. Det innebär dels att möjliggöra för inflytande från olika intressen i betalningssystemet RIX, dels att bidra till att den privatägda infrastrukturen utformas med hänsyn till betalningsmarknadens viktiga samhällsfunktion. Ambitionen bör vara att icke-banker, berörda offentliga aktörer samt representanter för slutanvändare av betalningssystemet, såsom handeln och konsumenter, ges inflytande över utformningen av en framtida svensk betalningsinfrastruktur.

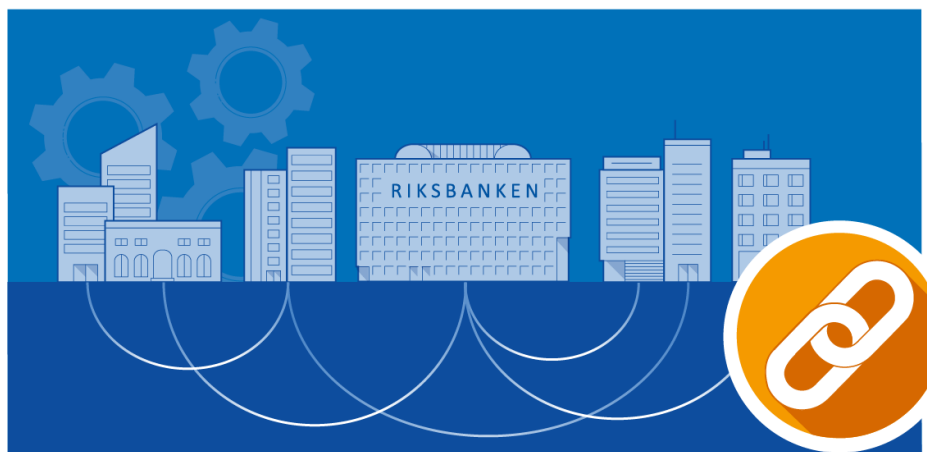
Förutsättningarna för konkurrens på betalningsmarknaden stärks genom ökad pristransparens

För att ytterligare stärka betalningsmarknadens funktionssätt anser Riksbanken att prissättningen på betaltjänster behöver bli mer transparent. I dag kan priset på betaltjänster som riktas till företag vara svåra att förstå, och listpriserna för exempelvis kortinlösen skilja sig åt mot de faktiska kostnaderna företagen betalar. Nästan en tredjedel av de småföretag som deltog i Riksbankens undersökning om betalningar saknar kunskap om vad deras betalningar och betaltjänster faktiskt kostar. Detsamma gäller för konsumenter, som också kan ha svårt att jämföra kostnader för olika tjänster. Banktjänster samlas nämligen ofta i [olika paket som skiljer sig åt](#) när det gäller grundutbud och vad som utgör extratjänster. Även särskilda tjänster, exempelvis sådana som konsumenter använder för att skicka pengar utomlands (så kallade remitteringar), är förknippade med en otydlig prissättning. Det här uppmärksammade Riksbanken i Betalningsrapporten 2024.

En ökad transparens över prissättningen på betaltjänster skulle ge företag och konsumenter bättre förutsättningar att göra informerade val, vilket i sin tur kan främja konkurrensen på betalningsmarknaden. Mot bakgrund av detta anser Riksbanken att regeringen bör överväga att ge Konkurrensverket i uppdrag att dels kartlägga hur prissättningen på betaltjänster faktiskt ser ut, dels transparensen i denna gentemot slutkunder. Utifrån denna analys bör myndigheten föreslå åtgärder för att öka pristransparensen och därigenom stärka konkurrensen på betalningsmarknaden.

3.4 Betalningssystemet RIX behöver kunna hantera framtidens utmaningar

Riksbanken behöver fortsätta att utveckla och modernisera betalningssystemet RIX för att möta framtidens behov. Det stärker både säkerheten och effektiviteten i systemet. Riksbanken kommer också att öppna upp RIX för fler aktörer, vilket kan främja konkurrensen på betalningsmarknaden. Ett annat fokusområde är att göra utlandsbetalningar snabbare och smidigare och att fler typer av omedelbara betalningar än Swish ska kunna gå i RIX-INST. Det förutsätter att deltagarna i systemet använder de tjänster som Riksbanken utvecklar.

Riksbanken moderniserar sina system

Förutom kortbetalningar går nästan alla digitala betalningar mellan banker via konton som bankerna har i Riksbankens avvecklingssystem RIX. RIX-systemet består av två tjänster: RIX-RTGS för stora och aggregerade betalningar och RIX-INST för omedelbara styckvisa betalningar. Flera stora moderniseringsarbeten pågår, som har bäring på de båda tjänsterna.

Bankerna förväntas erbjuda sina kunder fler typer av omedelbara betalningar genom RIX-INST

Sedan november 2024 har deltagare i RIX-INST nya möjligheter att erbjuda tjänster för omedelbara betalningar (se kapitel 2.2 om att RIX-INST möjliggör konkurrens och innovation). Detta skapar förutsättningar för ökad konkurrens och innovation på betalningsmarknaden. Genom RIX-INST kan banker och andra betaltjänstleverantörer nu utveckla nya betaltjänster där deras kunder kan skicka omedelbara betalningar till konton i andra anslutna banker.

Denna utveckling är ett viktigt steg mot en mer dynamisk betalningsmarknad. Det ger banker och andra finansiella aktörer möjlighet att differentiera sina tjänster och möta kundernas växande efterfrågan på snabba och smidiga betalningar. Samtidigt bidrar det till att stärka konkurrensen, vilket i sin tur kan leda till bättre och mer prisvärda tjänster för konsumenter och företag.

Lanseringen av nya betaltjänster från deltagarna i RIX-INST har hittills varit begränsad. Bara två mindre banker skickar betalningar dagligen. Detta tyder på att det finns en outnyttjad potential för innovation, konkurrens och utveckling inom området. Riksbanken förväntar sig att deltagarna, inte minst de stora aktörerna, börjar erbjuda sina kunder fler typer av omedelbara betalningar genom RIX-INST än endast via Swish. I en extern utvärdering av den svenska betalningsmarknaden (se kapitel 3.3) poängteras att Sverige behöver fortsätta utveckla marknaden för omedelbara betalningar. I takt med att fler betalningar blir omedelbara måste dock bankerna och övriga betaltjänstleverantörer ha system för penningtvättskontroller som fungerar för olika typer av omedelbara betalningar. Det är viktigt då nya tjänster inte får leda till att penningtvätt, terrorismfinansiering och bedrägerier underlättas.

RIX-INST kan underlätta betalningar mellan svenska och danska kronor samt euro

RIX-INST använder den tekniska plattformen TIPS, som är Eurosystemets plattform för avveckling av omedelbara betalningar. Tillsammans med den Europeiska centralbanken (ECB), Banca d'Italia och Danmarks Nationalbank arbetar Riksbanken med att möjliggöra omedelbara betalningar mellan olika valutor som är anslutna till TIPS, vilket i dag är svenska kronor, euro och från i år även danska kronor.

ECB planerar ett nytt initiativ som beräknas att tas i drift under hösten 2025. Initiativet, som kallas TIPS cross-currency, ska göra det enklare för företag att utveckla tjänster för att genomföra omedelbara betalningar mellan olika valutor på plattformen TIPS. Företag och organisationer som anslutit sig till RIX-INST kommer att kunna använda sig av den valutaöverskridande tjänsten. I samband med att ECB tog beslutet om att lansera tjänsten beslutade man även om att utforska möjligheterna att genomföra betalningar mellan valutor utanför EU. Det innebär i praktiken att man [undersöker](#) om det går att koppla ihop TIPS-plattformen med andra liknande system utanför EU, exempelvis genom Project Nexus, som utvecklats av Bank for International Settlements, och UPI (Unified Payments Interface), som utvecklats av National Payments Corporation of India.

Riksbanken uppmuntrar banker och andra betaltjänstleverantörer som är anslutna till RIX-INST att även ansluta sig till och använda den valutaöverskridande tjänsten. Det är däremot upp till banker och andra betaltjänstleverantörer som är anslutna till RIX-INST att skapa de betaltjänster som allmänheten efterfrågar.

EU-reglering öppnar upp för nya aktörer

Betalningsmarknaden är en central del av det finansiella systemet, och en ökad konkurrens bland aktörer som erbjuder betaltjänster är avgörande för att driva innovation och effektivitet. Av de olika aktörer som erbjuder betaltjänster är det för närva-

rande bara kreditinstitut, såsom banker och kreditmarknadsbolag, som har direkt tillgång till betalningssystem som RIX och Bankgirots clearing- och avvecklingstjänster. Den 9 april 2025 träder ändringar i [lagen om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden](#) i kraft. Dessa lagändringar innebär att även andra betaltjänstleverantörer som betalningsinstitut och institut för elektroniska pengar kommer att kunna delta i dessa system. Läs mer om detta i avsnittet "Ökad tillgång till betalningsinfrastruktur kan leda till effektivare betalningar" i kapitel 2.2.

Riksbanken ser positivt på de nya möjligheterna och kommer öppna upp RIX för fler typer av aktörer. Samtidigt innebär en breddad deltagarkrets i dessa system både möjligheter och utmaningar. Dels kan det leda till ökad konkurrens och innovation, dels ställer det högre krav på riskhantering och övervakning i systemen. Balansen mellan innovation och stabilitet kommer att vara central. Även om betalningsinstitut och e-pengainstitut måste ha tillstånd och står under tillsyn från Finansinspektionen, så är de krav som ställs på dessa företag mindre omfattande än för kreditinstitut och finansiella infrastrukturer. Det är viktigt att Bankgirot och Riksbanken gör väl avvägda anpassningar i villkor för att å ena sidan minska riskerna när nya aktörer släpps in i systemen, å andra sidan inte sätta upp onödiga hinder.

RIX-RTGS ska övergå till en ny standard för betalningsmeddelanden

Digitala betalningar bygger på kommunikation mellan de parter som är inblandade i betalningssystemen och dessa måste därför kommunicera med samma "språk". Världen över använder centralbanker, banker och finansiella infrastrukturer nätverket SWIFT och dess meddelandeformat och standard för att utföra betalningar. SWIFT:s tidigare meddelandestandard har dock begränsningar, bland annat i mängden information som kan bifogas med en betalning. För att möta dessa behov presenterade SWIFT hösten 2020 en strategi och tidsplan för att migrera till det nya formatet ISO 20022.

Riksbanken arbetar med att anpassa RIX-RTGS betalningsmeddelanden till ISO 20022. Övergången till den nya standarden slutförs i maj 2025. RIX-INST är redan anpassat för denna meddelandestandard.

I och med att ISO 20022 används internationellt öppnar det för snabbare och effektivare hantering av betalningar mellan länder och valutor. Det nya formatet som inkluderar mer information kan dessutom bidra till att öka transparensen i och spårbarheten för internationella betalningar.

T2 och T2S - Övergång från nationell till gemensam europeisk lösning

Under 2024 beslutade Riksbanken att gå vidare i processen att använda den europeiska plattformen T2 för avvecklingstjänsten RIX-RTGS, det vill säga för stora betalningar i svenska kronor mellan exempelvis banker. Just nu pågår en detaljerad analys av genomförbarhet och av de avtal som berör tjänsten.

Beslutet om att ansluta sig till T2 innebär en övergång från en nationell till en gemensam europeisk lösning. Detta förväntas öka säkerheten i RIX-RTGS genom flera olika driftplatser inom Europa, starkt cyberskydd, delad drift och ansvar mellan flera centralbanker.

Anslutningen medför samtidigt att Riksbanken får mindre direkt kontroll och behöver anpassa sig till gemensamma standarder. Det ger dock tillgång till en mer avancerad infrastruktur och kan även minska behovet av intern teknisk expertis. Implementeringen beräknas ta cirka fem år och innebär en anpassning av system och processer hos både Riksbanken och RIX-deltagare. Sammanfattningsvis utgör anslutningen ett steg mot en mer integrerad europeisk betalningsinfrastruktur vilket kan öka robustheten och effektiviteten i Sveriges finansiella system.

Sedan tidigare har Riksbanken fattat ett principbeslut om att den svenska kronan i framtiden ska göras tillgänglig för värdepappersavveckling på den europeiska plattformen T2S. Den svenska värdepappersmarknaden bör fortsätta sitt arbete med att harmonisera processer och system till europeiska standarder för att förbereda inför övergången till T2S-plattformen. En övergång till T2-plattformen bör dock genomföras innan en övergång till T2S-plattformen påbörjas.

3.5 Den digitala eurons framtid påverkar arbetet med e-kronan

Riksbanken behöver fortsatt vara redo för att eventuellt kunna införa en e-krona i framtiden. Under 2024 genomfördes analyser av klimatpåverkan och offlinelösningar för en e-krona. Inriktningen för arbetet framöver är att nära följa det internationella arbetet med digitala centralbanksvalutor, där särskilt fokus läggs vid arbetet med en digital euro.

Riksbankens arbete med en digital centralbanksvaluta

Allmänheten har i dag tillgång till svenska kronor antingen som kontanter, utgivna av staten, eller som digitala pengar, utgivna av privata aktörer. I takt med att kontantanvändningen minskar finns en risk att allmänheten i framtiden inte längre har direkt tillgång till statligt utgivna pengar, vilket skulle göra företag och privatpersoner helt beroende av privata betalningslösningar.

För att möta denna utveckling inledde Riksbanken 2017 [e-kronaprojektet](#) för att analysera behovet av en digital centralbanksvaluta. Projektet har omfattat dialoger med svenska och internationella aktörer, samt analyser av tekniska och juridiska frågor. Genom det tekniska e-kronaprojektet har Riksbanken samlat värdefull kunskap för framtida utvärderingar. Projektet avslutades 2023, och fokus ligger nu på att följa den globala utvecklingen av digitala valutor.

Viktigt att följa utvecklingen med digital euro

Betalningsutredningen bedömde 2023 att det inte fanns tillräckligt stora samhällsbehov för Riksbanken att ge ut en e-krona. Samtidigt ansåg utredningen att Riksbanken bör fortsätta att utvärdera förutsättningarna för att ge ut en e-krona så att det går att införa en e-krona inom en rimlig tid, om riksdagen fattar ett sådant beslut. Utredningen bedömde även att behovet av att ge ut en e-krona kan öka om ECB ger ut en

digital euro. Riksbankens huvudsakliga inriktning för det fortsatta arbetet med en e-krona är att följa ECB:s arbete med digital euro samt utfallet av de politiska förhandlingarna kring förordningen om en digital euro, samtidigt som interna analyser utförs.

E-kronaprojektet etapp 4 – Offlinebetalningar

En av e-kronaprojektets utgångspunkter har varit att e-kronan ska fungera som ytterligare ett betalningsalternativ för att bidra till robusthet och ökad beredskap. I linje med detta har Riksbanken i den [fjärde etappen](#) av projektet testat en saldobaserad offlinelösning för e-kronor, som kan stärka betalningssystemets tillförlitlighet även vid avbrott i internetuppkoppling. Lösningen innebär att betalningar som sker utan internetuppkoppling registreras lokalt och saldot uppdateras. Betalningen genomförs sedan när systemet är online.

Säkerhetsrisker med offlinebetalningar kan hanteras med tekniska lösningar som digitala certifikat och regelbunden synkronisering. Begränsningar kan införas för ökad säkerhet, men de kräver tydlig kommunikation till användarna. Slutsatsen är att med rätt regelverk och säkerhetsåtgärder kan en säker, ändamålsenlig och användarvänlig offlinelösning för e-kronor utvecklas.

Klimatpåverkan av en potentiell e-krona

I en [studie](#) från Riksbanken och Kungliga Tekniska högskolan har den potentiella klimatpåverkan av en digital centralbanksvaluta (CBDC), som den svenska e-kronan, analyserats. Studien fokuserar på elförbrukningen i olika systemdesigner och jämför en potentiell e-kronas energianvändning med befintliga betalsystem, som kortbetalningar. Resultaten visar att en centraliserad design är mest energieffektiv, även om klimatpåverkan påverkas av transaktionsvolym, serverplacering och energikällor. Rapporten rekommenderar ytterligare forskning kring tekniska lösningar för att utvärdera långsiktig klimatpåverkan av en e-krona.

Ordlista

Avveckling: När en transaktion slutgiltigt genomförts är den avvecklad. Vid betalningar inom en bank, är det när överföringen mellan konton är gjord. För betalningar mellan banker sker avveckling när pengarna har nått den mottagande banken. Gäller transaktionen värdepapper sker avveckling när värdepappret respektive betalningen för det når mottagarens konto.

Avvecklingssystem: Det tekniska system som används för att initiera, genomföra och bokföra en betalning, så kallad avveckling. Se även *Avveckling*.

Batchbetalningar: En ordning som innebär att flera betalningstransaktioner behandlas som en enda grupp, eller batch, vid en specifik tidpunkt istället för att behandla varje transaktion individuellt. Denna metod är särskilt användbar för förutsägbara betalningstransaktioner i stora kvantiteter, såsom löner, eller leverantörsbetalningar.

Betalningsinfrastruktur: De digitala system som bland annat möjliggör finansiella flöden och interoperabilitet mellan olika aktörer såsom banker. Betalningsinfrastrukturen omfattar också de regelverk och rutiner som reglerar användningen av systemen.

Betalningsinitiering: En betalningsinitiering är en tjänst som möjliggör för en tredjepartsaktör att initiera en betalning från en användares bankkonto på dennes begäran. Detta kan exempelvis ske när en e-handlare erbjuder kunden att betala via en sådan tjänst, varpå tredjepartsaktören får tillgång till kundens konto för att lägga upp betalningen som banken sedan genomför.

Betalningsinstitut: Ett svenskt aktiebolag eller ekonomisk förening som har tillstånd enligt betaltjänstlagen att tillhandahålla betaltjänster. Det kan också vara en juridisk person med säte i ett annat land inom EU/EES som enligt det landets lagstiftning har tillstånd att tillhandahålla betaltjänster. Se även *betaltjänstdirektivet* och *betaltjänstleverantör*.

Betaltjänstdirektivet (Payment service directive, PSD2): Betaltjänstdirektivet är ett europeiskt direktiv som reglerar betaltjänster och betaltjänstleverantörer inom EU/EES. Direktivet har i svensk rätt genomförts främst genom lagen (2010:751) om betaltjänster.

Betaltjänstleverantör: Ett samlingsbegrepp för aktörer som erbjuder betaltjänster, bland annat banker, kreditmarknadsföretag, betalningsinstitut, registrerade betaltjänstleverantörer, institut för elektroniska pengar, samt dessa kategoriers utländska motsvarigheter som tillhandahåller betaltjänster inom Sverige.

Biometrisk identifiering: Metod för att identifiera en person genom hennes fysiska eller fysiologiska särdrag såsom en människas ansikte, fingeravtryck eller näthinna.

Blockkedja: En distribuerad (decentraliserad) databas, det vill säga en databas som lagras i många kopior - en på varje nod (dator) i ett nätverk.

Brevgiro: Tjänst som gör det möjligt att betala exempelvis räkningar med post.

Brics-länder: Brasilien, Egypten, Etiopien, Förenade Arabemiraten, Indien, Indonesien, Iran, Kina, Ryssland, Saudiarabien och Sydafrika.

Centrala motparter: En central motpart går in som säljare till alla köpare och köpare till alla säljare för att ta på sig den motpartsrisk som uppstår vid handel med värdepapper. Förutom motpartsrisken hanterar den centrala motparten också clearingen av värdepapperstransaktionerna.

Clearing: Sammanställning och behandling av betalningsinstruktioner. I allmänhet hanteras många transaktioner samtidigt i grupp (en så kallad batch) vilket gör att de ibland kan kvittas mot varandra.

Clearingbolag: Ett företag som har tillstånd av tillsynsmyndigheten, i Sverige Finansinspektionen, att utföra clearing. I Sverige är det Bankgirot som har tillstånd att utföra clearing av massbetalningar.

Dataclearingen: Bankföreningens överföringssystem för betalningar mellan konton i olika banker och kreditmarknadsbolag. Bankgirot ansvarar för driften av Dataclearingen.

Debetkort: Ett kort anslutet till kortinnehavarens konto hos en bank där det betalade beloppet debiteras direkt vid en betalning. Debetkort kallas även bankkort.

Digitala centralbankspengar (även Central Bank Digital Currencies, CBDC): Digitala pengar skapade av centralbanker. "Retail-CBDC" är avsedda för allmänheten medan "wholesale-CBDC" är avsedda för finansiella institut.

E-krona: Digitala centralbankspengar som potentiellt kan ges ut av Riksbanken som skulle vara tillgängliga för allmänheten (så kallad "retail CBDC"). Riksbanken har inte fattat något beslut om att ge ut e-kronor. Se även *digitala centralbankspengar*.

E-penningsinstitut/Institut för elektroniska pengar: Ett svenskt aktieföretag eller ekonomisk förening som har tillstånd enligt lagen om elektroniska pengar att ge ut e-pengar. Det kan också vara en juridisk person inom EU/EES som med stöd av nationell lagstiftning har tillstånd att ge ut e-pengar.

Finalitydirektivet (direktivet om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper): Ett EU-direktiv som syftar till att förhindra eller minimera rättsliga risker vid avveckling på den finansiella marknaden. Direktivet garanterar att transaktioner genomförs i den ordning som de skickats in till systemet och även att de är slutligt avvecklade oavsett om någon aktör har blivit insolvent under tiden. Direktivet styr bland annat vilka aktörer som kan få tillgång till anmälda avvecklingssystem inklusive centralbankers RTGS-system som till exempel RIX i Sverige. Direktivet har i svensk rätt genomförts främst genom lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden.

G20-länder: En informell sammanslutning som består av nitton länder samt Europeiska unionen (EU) och Afrikanska unionen.

ISO 20022: En ny standard för betalningsmeddelanden som kan bidra till att göra internationella betalningar snabbare, effektivare och mer transparenta.

Kognitiv tillgänglighet: Faktorer som påverkar hur en person kan förstå en tjänst eller hur informationen ska tolkas.

Kontanttjänster: Kontanttjänster utgörs av uttag, insättning och betalningsförmedling med kontanter som till exempel räkningsbetalningar över disk.

Kortföretag/kortnätverk: Den juridiska person som äger systemet och produktnamnet för en korttjänst (till exempel Visa och Mastercard).

Kortinlösare: Ett finansiellt företag som hanterar kortbetalningar för företagens räkning genom att betala ut medel baserat på transaktioner. Kortinlösaren gör det möjligt för företag att ta emot kortbetalningar från kortutgivarna inom ett kortsystem.

Kortutgivare: ett finansiellt institut som ger ut debet- och kreditkort, det vill säga där kortinnehavaren har sitt konto.

Kundkännedom (*Know your customer, KYC*): Lagstadgat krav på verksamhetsutövare att ha god kunskap om sina kunder och deras affärer. Syftet är att försvåra och förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Lagligt betalningsmedel: Sedlar och mynt (kontanter) som ges ut av Riksbanken är lagliga betalningsmedel. Offentliga institutioner är i regel skyldiga att ta emot kontanter som betalning för avgifter men det finns flera undantag. Mellan enskilda eller mellan näringsidkare och konsumenter råder det avtalsfrihet om kontanter. Detta leder till att många näringsidkare väljer att avtala bort skyldigheten att ta emot kontanter.

Massbetalning: Ett samlingsnamn för betalningar av mindre värde som vanligtvis sker mellan privatpersoner, företag och myndigheter.

Nätverkseffekter: När nyttan av en vara eller en tjänst blir större ju fler användare varan/tjänsten har. Till exempel är en betaltjänst oftast mer attraktiv desto fler säljare som accepterar betalningar via tjänsten.

Open banking: När tredjepartsleverantörer får tillgång till uppgifter från kundens bank för att kunna erbjuda olika typer av finansiella tjänster, till exempel att initiera en betalning från kundens bankkonto.

Remittering: Avser oftast pengar som migranter skickar till familj och vänner i ett annat land.

RIX: Riksbankens centrala betalningssystem som hanterar betalningar till och från bankernas konton hos Riksbanken. RIX består av två tjänster: RIX-RTGS (för stora betalningar och aggregerade betalningar) och RIX-INST (för omedelbara styckvisa betalningar).

Sedeldepå: Fysisk plats för lagring och ut- och inlämning av sedlar.

SEPA (Single Euro Payments Area)-betalningar: En gemensam europeisk standard för betalningar i euro.

Stark kundautentisering: En kund måste kunna identifiera sig med minst två av följande element vid digitala betalningar eller inloggningar på betalkonton: kunskap (något som endast användaren vet, till exempel ett lösenord eller en pinkod), innehav (något som bara användaren har, till exempel ett kort eller en telefon) eller en unik egenskap (något som är unikt för användaren, till exempel fingeravtryck). Kravet på stark kundautentisering är en del av regelverket i lagen om betaltjänster (2010:751).

Stordriftsfördelar: Nationalekonomisk term för produktion där den genomsnittliga kostnaden sjunker i takt med att produktionen ökar. Stordriftsfördelar uppstår vanligtvis när produktionen är förknippad med stora fasta kostnader.

SWIFT: Globalt nätverk för finansiella meddelanden som följer vissa standarder. Centralbanker, banker och finansiella infrastrukturer använder nätverket SWIFT och dess format och standard för att göra betalningar.

T2: Eurosystemets plattform för avveckling av stora betalningar. *Se även avveckling.*

T2S: Eurosystemets plattform för avveckling av värdepapperstransaktioner. *Se även avveckling.*

TIPS (Target Instant Payment Settlement): Eurosystemets plattform för omedelbara betalningar som Riksbanken kommer att använda för att kunna erbjuda omedelbara betalningar genom RIX-INST.

Värdepappersavveckling: När köpare och säljare av värdepapper utbyter pengar respektive värdepapper mellan varandra.

wCBDC: Wholesale central bank digital currency (CBDC) är pengar utgivna av en centralbank i digital form, som uteslutande ska användas av centralbanker, affärsbanker eller andra finansiella institutioner för att avveckla transaktioner som involverar tokeniserade tillgångar (se även *Digitala centralbankspengar*)

SVERIGES RIKSBANK

Tel 08 - 787 00 00

registratorn@riksbank.se

www.riksbank.se

PRODUKTION SVERIGES RIKSBANK